

حوکم و ئادابه کانی

شہ و نویر و ویتیر

نوسینی

شیخ محمد بن عمر بن سالم بازمول

وہرگیرانی

ستافی مائپہری وہ لامہ کان

پیداچوونہوہ و پیشہ کی بو نوسینی

ماموستا خلیل احمد

لہ بلاوکر اوہ کانی

مائپہری بہہشت و وہ لامہ کان

ba8.org

walamakan.com

* **پيشه کی :**

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ .

وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ [آل عمران].

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا

وَنِسَاءً ءَاتَقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ ءَوَالِئَ رَحِمٍ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ [سورة النساء] .

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ [سورة الأحزاب] .

أَمَّا بَعْدُ ...

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ)

وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا ، وَكُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ ، وَكُلَّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ، وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

خوينهري بهريز : ئەم كتيبيه زور به وردى باسى حوكم و ئادابه كانى

شهو نويژ و نويژى وىتر دهكات ، داواكارين له خواى گهوره بيكاتە مايهى

سود و قازانج بو هه موو موسلمانان .

ئەم کتیبە ئەم بەشانە ی خوارەو لەخۆدەگریت:

- (۳-۱) فەزلیی شه و نویژ و ویتیر.
- (۳-۲) حوکمی شه و نویژ و ویتیر.
- (۳-۳) سەرەتای کاتی شه و نویژ و ویتیر و دوا کاتی.
- (۳-۴) ژمارە ی رکعاتە کانی شه و نویژ و ویتیر و شیوازە کە ی.
- (۳-۵) ئەوە ی دەخوینریت لە ویتیردا.
- (۳-۶) قنوت لە ویتیردا: حوکمە کە ی، شوینە کە ی، شیوازە کە ی.
- (۳-۷) ئەوە ی خەوت و ویتیری نە کرد یان بیری چوو یە وە.
- (۳-۸) مەشروعیە تی شه و نویژ بە جەماعەت لە رەمە زاندا.
- (۳-۹) دوو ویتیر لە شه و ی کدا نابیت.

* * * *

شه و نوپژ و ویتیر

(۱-۳) فه زلیان

سه بارهت به فه زلی شه و نوپژ و ویتیر چه نیدین فه رمووده هاتوون، ئەم چه ند فه رمووده یه ی خواره وهی لیّ باس ده که م:

أ- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ ^(۱).

واته: له ئەبوهورهیره وه رضي الله عنه ده لیّت: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: "باشترین روژو له دوای رهمه زان بریتیه له مانگی خوا که موچه رهمه، وه باشترین نوپژ له دوای فه رزه کان بریتیه له شه و نوپژ".

ب- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم؛ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ؛ فَإِنَّهُ دَابُّ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَهُوَ قُرْبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ، وَمُكْفَرَةٌ لِلْسَيِّئَاتِ، وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ». رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالْحَاكِمُ ^(۲).

واته: له ئەبو ئومامه ی باهلیه وه له پیغه مبهری خوا وه صلى الله عليه وسلم که فه رموویه تی: "شه و نوپژ بکه ن، چونکه ئەوه خونه ریتی پیاوچاکانی پیشتانه، وه نزیک بوونه وه یه بوۆتان بو لای

(۱) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في (صحيحه) في كتاب الصيام، رقم (۱۱۶۳).

(۲) حدیث حسن: أخرجه الترمذي في كتاب الدعوات، باب في دعاء النبي صلى الله عليه وسلم، حدیث رقم (۳۵۴۹) معلقاً طرف سنده، وأخرجه الحاكم في (المستدرک) (۳۰۸/۱)، واللفظ له، ومن طريقه البيهقي في (السنن الكبرى) (۵۰۲/۲)، والحدیث حسنه الألباني في (إرواء الغلیل) (۲/۱۹۹-۲۰۲).

په روهرد گارتان، وه هۆکاری سرینه وهی تاوانه و ریگریشه له کردنی گوناھ و سه ریچی".

ج- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ زَادَكُمْ صَلَاةً؛ فَحَافِظُوا عَلَيْهَا، وَهِيَ الْوَتْرُ». أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ^(٣).

واته: له عبدالله ی کوری عهمری کوری عاصه وه ده لیت: پیغه مبهری خوا ﷺ
فهرموویه تی: خوی گه وه نویتزیکی بو زیاد کردوون، ئیوهش پاریتزگاری لی بکه ن و نه نجامی بدن
ته ویش بریتیه له نویتزی ویتز.

* ده لیم: ته و فهرموودانه ی پیشوو به لگه ن له سه ر چاکیتی و فه زلی شه و نویتز و سونه تیتی
به رده وام بوون له سه ر نویتزی ویتز.

(٣) حدیث حسن لغيره: أخرجه أحمد في (المسند) (٢٠٦/٢، ٢٠٨)، وابن أبي شيبة في (المصنف) (٢٩٧/٢)، والحدیث صححه الألبانی

في (إرواء الغلیل) (١٥٩/٢).

(۲-۳) حوکمی شه و نویژ و ویتیر

شه و نویژ سوننه تیکی خوشویستراوه، وه ویتیر کردنیش له کۆتاییه وه سوننه تیکی جهخت له سهرکراوه، تهوهش له بهر هه بوونی به لگه له سهری و له و فهرموودانهش ته مانه ی خواره وه:

أ- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرًا». مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ^(٤).

له عبدالله ی کوری عومه ره وه، تهویش له پیغه مبهری خواوه ﷺ که فهرموویه تی: " کۆتا نویژتان له شه ودا بکهن به نویژی ویتیر".

ب- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْوَتْرُ حَقٌّ». أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ^(٥).

(٤) حديث صحيح: أخرجه البخاري في كتاب الوتر، باب ليجعل آخر صلاته وتراً، حديث رقم (٩٩٨)، وأخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل مثنى مثنى، والوتر ركعة من آخر الليل، حديث رقم (٧٥١).

سوودیک: ابن الدقیق العید وه کو لیدوانیک له سهر ته م فهرمووده ده لیت: " تهوه ی پیی وایه که ویتیر واجبه ته م فهرمووده ده کات به به لگه، جا ته گهر وای بیسی که ویتیر واجبه له بهر تهوه ی کۆتا نویژی شه وه، تهوا نزیکه، وه ناشزانم کهس وای وتیبت". (احکام الأحکام) (٨٤/٢).

ده لیم: ابن تیمیه ده لیت: " ویتیر واجبه له سهر که سیک که شه وه سیتیت بۆ نویژ، تهوهش مهزه بهی هه ندیک له وانده که واجبی ده کهن به ره های". (الاختیارات الفقهية) (ص ٦٤).

ده لیم (نوسهر): وتهی راست و په سه ند تهوه یه که ویتیر واجب نیه، وه کو که میکی تر به لگه له سهر تهوه دیت له سهر وه. وه ابن تیمیه له (مجموع الفتاوى) (٨٨/٢٣) - دا ده لیت: " ویتیر سوننه تی موته که ده یه به به یه که ده نگى موسلمانان، وه تهوهش سوور و بهر ده وام بیت له سهر نه کردن و وازلئ هینانی تهوا شایه تی دانی وه رناگیریت". تهوهش راست و په سه نده.

(٥) حديث حسن لغيره: أخرجه أحمد في (المسند) (٢٧٤/٤ - الفتح الرباني)، وأبو داود في كتاب الصلاة، باب فيمن لم يوتر، حديث رقم (١٤١٩)، والحاكم في (المستدرک) (٣٠٥/١)، وقال الحاكم: (هذا حديث صحيح، وأبو المنيب العتكي مروزي ثقة يجمع حديثه، ولم يخرجاه).

اه.

واته: له عبدالله ى كورى بوره يده وه ئه ويش له باوكيه وه ده لبيت: گويم له پينغه مبهرى خوا بوو ﷺ كه ده يفه رموو: " نويزى ووتر حقه ".

ج- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْوَتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِخَمْسٍ، فَلْيَفْعَلْ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِثَلَاثٍ؛ فَلْيَفْعَلْ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِوَاحِدَةٍ؛ فَلْيَفْعَلْ».

واته: له ئه بو ئه يوبى ئه نصاريه وه كه پينغه مبهرى خوا ﷺ فه رموويه تى: " ووتر حقه له سهر هه موو موسلمانيك، جا ئه وهى پيى خو شه ووتره كهى پينج ركعات بيت، ئه وا با بيكات، وه ئه وهش پيى خو شه ووتره كهى سى ركعات بيت، ئه وا با بيكات، وه ئه وهش پيى خو شه ووتره كهى يهك ركعات بيت، ئه وا با بيكات".

له ريوايه تيكى تر دا: «الْوَتْرُ حَقٌّ، فَمَنْ شَاءَ أُوتَرَ بِسَبْعٍ، وَمَنْ شَاءَ أُوتَرَ بِخَمْسٍ، وَمَنْ شَاءَ أُوتَرَ بِثَلَاثٍ، وَمَنْ شَاءَ أُوتَرَ بِوَاحِدَةٍ، وَمَنْ شَاءَ أَوْماً إِيْمَاءً»^(٦).

قلت: والذي يظهر في حال أبي المنيب -أحد رواة الحديث- أنه يقبل في المتابعات والشواهد، وقد جاء لهذا المقطع ما يشهد له، أما بقية الحديث -وهو: (فمن لم يوتر؛ فليس منا)-؛ فلا يرتقي إلى الحسن؛ لعدم وجود ما يشهد لها، ولذلك ضعف الألباني هذا الحديث لهذه الزيادة في تحقيقه (للمشكاة) (٣٩٩/١)، ثم يسنّر الله لي الوقوف في (مصنف ابن أبي شيبة) (٢٩٧/٢) على شاهد له: قال ابن أبي شيبة: حدثنا وكيع، عن خليل بن مرة، عن معاوية بن مرة، عن أبي هريرة؛ قال رسول الله ﷺ: (من لم يوتر فليس منا). قلت: وخليل ضعيف يصلح للاعتبار -إن شاء الله-؛ فهو شاهد لحديث أبي المنيب يُرقيه إلى مرتبة الحسن لغيره في المقطع الثاني؛ فالحمد لله على توفيقه.

وَمَا يَشْهَدُ لِمَقْطَعِ الَّذِي أوردته في الأصل الحديث التالي.

(٦) حديث صحيح: أخرجه أبو داود في كتاب الصلاة، باب كم الوتر؟ حديث رقم (١٤٢١، ٥٣٤/١- عون) واللفظ له، وأخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب ذكر الاختلاف على الزهري في حديث أبي أيوب في الوتر (٢٣٨/٣-٢٣٩) والرواية له، وابن ماجه في كتاب إقامة الصلاة، باب ما جاء في الوتر بثلاث وخمس وسبع وتسع، حديث رقم (١١٩٠)، والطحاوي في (شرح معاني

واته: " ووتر حقه، ئه وهى دهيه ويټ با ويتره كهى حهوت ركعات بيټ، ئه وهشى دهيه ويټ با ويتره كهى پينج ركعات بيټ، وه ئه وهشى دهيه ويټ با ويتره كهى سى ركعات بيټ، وه ئه وهشى دهيه ويټ با ويتره كهى يه ركعات بيټ، ئه وهشى دهيه ويټ با ئاماژه بكات".

* ده ليم: ئه م فه رمودانه به لگه ن له سه ر پيدا گرى و جه خت كردنه وه له سه ر سوننه تيټى شه ونويژ و ويتر، به لكو له وهش زياتر هه ست به واجبيټى ويتر ده كريټ تيباندا، ئيتر به ره هايى بيټ يا خود بو كه سيك كه هه ستيت بو شه ونويژ.

به لام چه ند ئه سه ريك هاتون به لگه ي ئه وه ن كه شه ونويژ و ويتر حه تمى نين و واجب نيه، له وانه:

عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه؛ قَالَ: «الْوَتْرُ لَيْسَ بِحَتْمٍ كَهَيْئَةِ الْمَكْتُوبَةِ، وَلَكِنَّهُ سَنَةٌ سَنَّهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ». أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ (٧).

له عه ليه وه رضي الله عنه ده ليم: " ويتر حه تمى نيه وه كو نويژى فه رز، به لكو سوننه تيټكه كه پينغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم به سوننه تى داناوه".

* ده ليم: ئه مه راشكاوه له وهى ويتر واجب نيه، وه هيج راجياوازيه كيش نابيئم له نيو

الآثار (٢٩١/١)، وصححه ابن حبان (١٦٧/٦)، ١٧٠-١٧١، حديث رقم ٢٤٠٧، ٢٤١٠، ٢٤١١-الإحسان)، والحاكم في (مستدرکه) (٣٠٢/١).

(٧) أثر حسن: أخرجه ابن أبي شيبة في (المصنف) (٢٩٦/٢)، وعبد الرزاق في (المصنف) (٣/٣- رقم ٤٥٦٩)، والنسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب الأمر بالوتر (٢٢٩/٣) واللفظ له، وأخرجه الترمذي في كتاب الصلاة، باب ما جاء أن الوتر ليس بحتم، وقال الترمذي: (حديث حسن) وصححه الألباني في (صحيح سنن النسائي) (٣٦٨/١).

هاوه لاندانا له سهر تهوه، جا بویه تهوه قسه یه یه پیشهوا عه لی حوکمی اجماعی سکوتی هه یه. (۸)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ! لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ، كَانَ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ، فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ». أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ (۹).

له عبدالله ی کوری عه مر ی کوری عاصه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لیت: پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموی: " تهی عبدالله! وه کو فلانه کهس مبهه، که شهو هه لدهستا بو شهونویژ و کهچی دواتر وازی لی هیناوه نه یکرد".

تهم فه رمووده یه تهوه ی تیدایه که شهونویژ واجب نیه، چونکه ته گهر واجب بوایه تهوا تهوه کهسه ی که وازی لی هیناوه زهم و سهرز نهشت ده کرا به زوری و بهو ته ندازه یه لی بیدهنگ نه ده بوو. (۱۰)

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ طَرَقَهُ وَفَاطِمَةَ بِنْتَ النَّبِيِّ عَلَيْهَا السَّلَامُ لَيْلَةً، فَقَالَ: «أَلَا تُصَلِّيَانِ؟». فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَنْفُسَنَا بِيَدِ اللَّهِ، فَإِذَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَنَا؛ بَعَثْنَا. فَأَنْصَرَفَ حِينَ قُلْتُ ذَلِكَ، وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ شَيْئًا، ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلِّ يَضْرِبُ فِخْذَهُ وَهُوَ يَقُولُ: وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا». مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ (۱۱).

(۸) پاشان بینیم ابن رجب له (شرح البخاري) دا که ده ستنوسه هیشتا له باسی ویتزا له کاتی رافه ی فه رمووده ی یه که مدا لی ده لیت: " گپراوه تهوه له ابی ایوبه وه که ویتز واجبه، وه له موعازیشه وه به لام به مونقه تیعی".

ده لیم: تهو ریوا یه تهی ابی ایوبم نه دۆزیه وه. وانظر: (معجم فقه السلف) (۲/۱۸۶).

(۹) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في كتاب التهجد، باب ما يكره من ترك قيام الليل لمن كان يقومه، حديث رقم (۱۱۵۲) واللفظ له، ومسلم في كتاب الصيام، باب النهي عن صوم الدهر، حديث رقم (۱۱۵۹).

(۱۰) انظر: (فتح الباري) (۳/۳۸).

(۱۱) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في كتاب التهجد، باب تحريض النبي ﷺ على صلاة الليل والنوافل من غير إيجاب، حديث رقم

واته: له عهلی کوری ابی تالیبه وه، ده لیت: شه و یکیان پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هات بو لای من و فاتیمه ی کچی و فهرمووی: " ئایا شه و نویژ ناکهن؟" منیش و وتم: ئەهی پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رۆح و گیانمان به ده دستی خواجه، ئەگەر ویستی لی بوایه ئەوا خه بهرمان ده بوویه وه، هه رکه وام ووت رۆیشت و هیچ قسه یه کی تری نه کرد و گویم لی بوو دهیدا به سهر رانیدا و ده یوت: ﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا﴾ (سورة الكهف : ٥٤).

* ده لیم: ئەگەر شه و نویژ واجب بوایه، ئەوا بیانوه که ی بهو شیوه یه وهر نه ده گرت ته نها بهو قسه یه، وَاللَّهُ أَعْلَمُ (١٢).

عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ ل: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ، ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْقَابِلَةِ، فَكَثُرَ النَّاسُ، ثُمَّ اجْتَمَعُوا مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّلَاثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ، فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ، فَلَمَّا أَصْبَحَ؛ قَالَ: «قَدْ رَأَيْتُ الَّذِي صَنَعْتُمْ، وَلَمْ يَمْنَعْنِي مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ؛ إِلَّا أَنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ، وَذَلِكَ فِي رَمَضَانَ». مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ (١٣).

واته: له عایشه ی دایکی باوه ردارانه وه رحمته الله علیها، که پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شه و یکیان له مزگه و تدا نویژی کرد و خه لکیش به نویژه که ی ئەو نویژیان کرد، پاشان بو شهوی داهاتوو خه لکی

(١١٢٧) واللفظ له، وله عنده مواضع أخرى تحت الأرقام التالية: (٤٧٢٤، ٧٣٤٧، ٧٤٦٥)، وأخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب ما ورد فيمن نام الليل أجمع حتى أصبح، حديث رقم (٧٧٥).

(١٢) انظر: (فتح الباري) (١١/٣).

قلت: وقد بوب عليه البخاري: (باب: تحريض النبي ﷺ على قيام الليل والنوافل من غير إيجاب).

(١٣) حديث صحيح: أخرجه البخاري في كتاب التهجد، باب تحريض النبي ﷺ على قيام الليل والنوافل، حديث رقم (١١٢٩)، وطره تحت رقم (٢٠١٢)، واللفظ له، وأخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب الترغيب في قيام رمضان وهو التراويح، حديث رقم (٧٦١)، والرواية المشار إليها له.

زۆرتیر بوون، پاشان بۆ شهوی سیّ یه م و چوارهم خه لکی کۆبوونه وه، به لام پیغه مبهری خوا ﷺ ده رنه چوو بۆ لایان، جا که رۆژ بوویه وه فهرمووی: " ئه وهی ئه نجامتان دا بینیم، وه هیچ ریگریه ک له بهرده مدا نه بوو که بییم بۆ لاتان، ته نها ئه وه نه بییت که ترسی ئه وه م هه بوو فه رز بییت له سه رتان، ئه وه ش له ره مه زاندا بوو".

وَفِي رِوَايَةٍ: «... مَا زَالَ بِكُمْ صَنِيعُكُمْ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهٗ سَيُكْتَبُ عَلَيْكُمْ؛ فَعَلَيْكُمْ بِالصَّلَاةِ فِي بُيُوتِكُمْ؛ فَإِنَّ خَيْرَ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ؛ إِلَّا الصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ». أَخْرَجَهَا مُسْلِمٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (١٤).

واته: له ریوایه تیکی تر دا به م شیویه هاتوه: "... له بهر سووربونتان له سه ر ئه نجامدانی ته راویح به جه ماعت ترسی ئه وه م هه بوو که فه رز بییت له سه رتان، جا له سه رتانه که نویژه کانتان له ماله کانتان بکه ن، چونکه خیرترین نویژی که سیک ئه وه یه که له ماله که یدا بیكات، جگه له نویژه فه رزه کان نه بییت".

* ده لیم: ئه م فه رموده یه ئامازه و به لگه ی روون و دیاری تی دایه له سه ر واجب نه بوونی شه و نویژ، له بهر ئه وه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به راشکاوی ئه وه ی فه رموه که ئه م جوړه نویژه له و نویژانه یه که له ماله وه دا ده کریت و واجب نیه، ئه وه ش له بهر ئه وه ی پیغه مبهری خوا ﷺ ترسی ئه وه ی هه بوو که واجب بییت له سه ریان که ته راویح له مزگه وت به جه ماعت بکه ن له ره مه زاندا، جا ئه وه ش به لگه ی ئه وه ی تی دایه که ئه م جوړه نویژه به جه ماعت واجب نیه نه له ره مه زان و نه له جگه ره مه زاندا و به تاکیش به هه مان شیوه. (١٥)

(١٤) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب استحباب صلاة النافلة في بيته وجوازها في المسجد، تحت رقم (٧٨١).

(١٥) وانظر: (فتح الباري) (١٤/١)

عَنْ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي فِي السَّفَرِ عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ يَوْمَئِذٍ إِيمَاءً صَلَاةَ اللَّيْلِ إِلَّا الْفَرَائِضَ، وَيُوتِرُ عَلَى رَاحِلَتِهِ». أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ^(١٦).

واته: له ابن عومره وه، ده لیت: " پیغه مبهری خوا ﷺ له سه فهدا له سه ر ئاژه له که ی نویژی ده کرد رووی له هه رکوی بگردایه وبه سه ری ئاماژی ده کرد بو شه ونویژ جگه له نویژه فه رزه کان نه بیته، و وه ویتیرشی له سه ر ئاژه له که ی ده کرد".

ده لیم: به پیی به دوادا چون ئه وه ده رکه وتوه که پیغه مبهری خوا ﷺ نویژی فه رزی له سه ر ئاژه له نه کرده، جا ئه نجامدانی شه ونویژ و ویتیر له سه ر ئاژه له که یه وه له و سوننه تانه یه که حه تمی نیه وه کو نویژه فه رزه کان.^(١٧)

یه کیکی تر له به لگه کانی واجب نه بونی شه ونویژ و ویتیر ئه و فه رموده یه یه که پیشتر باس کرا له ئه بو هورهیره وه ﷺ ده لیت: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: " باشترین روژو له دوا ی ره مه زان بریتیه له مانگی خوا که موحه ره مه، وه باشترین نویژ له دوا ی فه رزه کان بریتیه له شه ونویژ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ^(١٨).

واته: ئه م فه رموده یه به لگه ی ئه وه ی تیدایه که شه ونویژ واجب نیه، چونکه به راوردی کردوه له نیوان شه ونویژ و هه موو نویژه کانی تری جگه له فه رزه کان، وه به راوردی چاکیتی کردوه له نیوان روژو گرتنی مانگی موحه ره م وشه ونویژ، جا ههروه کو چون روژو گرتنی مانگی موحه ره م

(١٦) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في كتاب الوتر، باب الوتر في السفر، حدیث رقم (١٠٠٠).

(١٧) وانظر: (فتح الباري) (٤٨٩/٢).

(١٨) سبق تخريجه في الفصل الأول من هذا الباب (١-٣).

واجب نیه، به هه مان شیوهش شه و نویژ واجب نیه. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

* جا پوختهی قسه ئه وهیه : کۆی هه موو ئه م ده قانه ئاماژه و به لگه ن بۆ واجب نه بوونی شه و نویژ و ویتیر، جا ئه وه خالیکی گرنه گ و به هیژه بۆ لابردهی ئه و ههستهی که دروست ده بیته سه بارهت به واجب بوونی ویتیر له میانهی خویندنه وه و لیکنۆلینه وهی هه ندیک له و فه رموودانه دا، بۆیه حوکمه که ی له واجبه وه ده گۆریت بۆ سوننهت. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ئه وهی زیاتر پالپشتهی ئه م واجب نه بوونه ئه وهیه که دایکه عائیشه رضی الله عنها باسی ده کات سه بارهت به وهی که شه و نویژ سه رهتا فه رزه بووه، پاشان خوی گه وره ئاسانکاری دابه زاند له کۆتایی سورتهی موزه میل، به وهۆیه وه شه و نویژ بوو به سوننهت له پاش ئه وهی فه رزه بوو. ^(۱۹)

(۱۹) حدیث صحیح، سیاتی نصه و تخریجه .

ئه گه ر و ترا: شه و نویژ و ویتیر جیاوازه و یه ک شت نیه .

وه لام: ئه وهی که ده قه کان به لگه کان له سه ری ئه وهیه که شه و نویژ و ویتیر یه کیکه و به (شه ف و ویتیر) گوزارشتهی لیکناره .

له (سنن الترمذی) دا هاتووه (۲/۳۲۰-۳۲۱): (اسحاقی کوری راهه وهی ده لیت: واتای ئه وهی که گیتراوه ته وه له پیغه مبه ری خواوه رضی الله عنه به وهی که سیازده رکعاتی به ویتیر ده کرد، ئه وهیه که : سیازده رکعاتی ده کرد له گه ل ویتیردا، بۆیه شه و نویژ دراوه ته پال ویتیر وه فه رمووده یه کیشی له و باره یه وه له پیغه مبه ره وه رضی الله عنه گیتراوه ته وه له ریگه ی دایکه عائیشه وه، وه به لگه که ی ئه و فه رمووده یه یه که پیغه مبه ری خوا رضی الله عنه ده فه رموویت: (أوتروا یا أهل القرآن!). واته: مه به ست لی شه و نویژه، وه ده لیت: له راستیدا شه و نویژ له سه ر ئه هلی قورئانه .

(۳-۳) سه‌ره‌تا و کۆتایی کاتی شه‌ونویژ و ویتیر

سه‌ره‌تای کاتی شه‌ونویژ و ویتیر بریتیه له دوای نویژی عیशा، وه کۆتایی کاته‌کشی بریتیه له ده‌رکه‌وتنی فه‌جر، وه ئه‌مانه‌ی خواره‌وه به‌لگه‌ن له‌سه‌ری:

أ- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِيمَا بَيْنَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ - وَهِيَ: الَّتِي يَدْعُو النَّاسُ: الْعَتَمَةَ - إِلَى الْفَجْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُسَلِّمُ بَيْنَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ، وَتَبَيَّنَ لَهُ الْفَجْرُ، وَجَاءَهُ الْمُؤَذِّنُ؛ قَامَ، فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ اضْطَجَعَ عَلَى شَفِّهِ الْأَيْمَنِ، حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ لِلْإِقَامَةِ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ ^(۲۰).

واته: له عایشه‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، ده‌لیت: " پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له نیوان ته‌واوبونی نویژی عیشا و فه‌جر دا یازده رکعات نویژی ده‌کرد، وه له نیوان هه‌ر دوو رکعاتیکدا سه‌لامی ده‌دایه‌وه، و به‌یه‌ک رکعاتیش ویتری ده‌کرد، وه که بانگ‌ده‌ر بی‌ده‌نگ ده‌بوو له بانگی به‌یانی و دل‌نیاده‌بوو له‌ده‌رکه‌وتنی فه‌جر و بانگ‌ده‌ر ده‌هات بو لای و هه‌ل‌ده‌ستا و دوو رکعاتی سووکی ده‌کرد و پاشان به‌لای راستیدا راده‌کشا هه‌تا بانگ‌ده‌ر ده‌هات بو قامه‌ت کردن.

ب- وَعَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْعِفَارِيِّ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ زَادَكُمْ صَلَاةً، وَهِيَ الْوِتْرُ؛ فَصَلُّوْهَا فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى صَلَاةِ الْفَجْرِ». أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ ^(۲۱).

واته: له ابی بوسره‌ی غیفاریه‌وه: پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده‌فه‌رمویت: " خوی گه‌وره

(۲۰) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل وعدد ركعات النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في الليل، وأن الوتر ركعة، وأن الركعة صلاة صحيحة، حدیث رقم (۷۳۶) وأصل الحديث في (البخاري). انظر: (جامع الأصول) (۹۱/۶-۹۶).

(۲۱) حدیث صحیح: أخرجه أحمد في (المسند) (۷/۶، ۳۹۷)، وصححه الألباني في (السلسلة الصحيحة) حدیث رقم (۱۰۸).

نویژیکی بۆ زیاد کردوون، که ئەویش ویتیره، له نیوان نویژی عیशा و نویژی به یانیدا ئەنجامی بدەن.

* دەلیم: ئەو دوو فەرموودهیه زۆر روون سەبارەت بەوێی که شه و نویژ و ویتیر کاتە که یان له پاش نویژی عیشاوه دەست پێدەکات هەتا دەرکەوتنی فەجر.

و ئەم فەرموودهیهش زیاتر دنیایی دەدات لەسەر ئەوێی که کۆتا کاتی بریتیه له فەجر، پێغه مبهری خوا ﷺ دەفەرمویت: «فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ؛ صَلَّى رُكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى» (٢٢).

واته: ئەگەر ترسان لهوێی به یانیتان به سەردا بیټ ئەوا با به یهك رکعات ویتیر بکات چونکه ده بیته ویتیری ئەو شه و نویژهی که کردوو یه تی.

ابن نصر ده لیت: ئەوێی که ئەهلی عیلم له سەری کۆکن ئەو یه که: نیوان نویژی عیسا و دەرکەوتنی فەجر بریتیه له کاتی نویژی ویتیر، له دوا ی ئەو وه راجیا وازیان هه یه هەتا ئەنجام دانی نویژی به یانی، و له پێغه مبهری خوایشه وه ﷺ گێرراوه ته وه که فرمانی به کردنی نویژی ویتیر کردوو پێش دەرکەوتنی فەجر. (٢٣)

* دەلیم: باشترا یه بۆ ئەو که سه ی که له کۆتایی شه ودا هه لئاسیټ له سه ره تای کاته که یه وه (واته دوا ی عیسا) ویتیره که ی بکات، و ئەو هشی متمانه ی به خۆی هه یه ئەوا باشترا یه ویتیره که ی دوا بجات بۆ کۆتایی شه، ئەو هشی له بهر ئەو فەرمووده یه ی که هاتوو له جابره وه که ده لیت

(٢٢) سیاتی تخریج هذا الحديث بعد قليل.

(٢٣) (مختصر قیام اللیل) (ص ١١٩).

پيغهمبهرى خوا ﷺ فرموييه تى: «مَنْ خَافَ أَلَّا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ؛ فَلْيُوتِرْ أَوَّلَهُ، وَمَنْ طَمَعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ؛ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ؛ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ، وَذَلِكَ أَفْضَلُ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (٢٤).

واته: ئەوهى ترسى ئەوهى هه‌بوو كه كۆتايى شهو هه‌لناسييت و به‌خه‌به‌ر نايه‌ت ئەوا با ويتره‌كه‌ى له‌سه‌ره‌تاوه بكات، وه ئەوه‌شى ته‌ماحى ئەوهى هه‌بوو كه هه‌لده‌سييت و به‌خه‌به‌رداييت له‌شه‌ودا ئەوا با ويتره‌كه‌ى دوا‌بخات وله كۆتاييدا بيكات.

(٢٤) حديث صحيح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب من خاف ألا يقوم من آخر الليل فليوتر أوله، حديث رقم

(٧٥٥).

(٣-٤) ژماره‌ی رکعاته‌کانی شه‌نوویژ و ویتیر و چۆنیه‌تیه‌که‌ی

شه‌نوویژ و ویتیر یازده رکعاته، وه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌وه زیادی نه‌کردوه، وه به شیوازی جوړاووژر لیبه‌وه هاتوه، وه موسلمان به هه‌رکام له‌وه شیوازانه ته‌نجامی بدات ئاساییه و ئەم شیوازانه‌ش ئەمانه‌ی خواره‌ویه:

* (٣-٤-١) شه‌نوویژ دوو رکعات دوو رکعات ده‌کریت و ویتیریش به‌تاک:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ؛ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ؛ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ؛ صَلَّى رُكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى». وَفِي رِوَايَةٍ: «قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ؟». أَخْرَجَهُ الشَّيْخَانِ (٢٥).

واته: له عبدالله ی کوری عومه‌روه، پیاویک پرسیا‌ری له پیغه‌مبه‌ری خوا کرد ﷺ سه‌باره‌ت به شه‌نوویژ؟ پیغه‌مبه‌ری خوایش ﷺ فه‌رموی: شه‌نوویژ دوو دوو ده‌کریت، وه ته‌گه‌ر به کیکتان ترسی خوړ هه‌لاتنی هه‌بوو ته‌وا یه‌ک رکعاتی ویتیر ده‌کات و ته‌وه ده‌بیته ویتیری ته‌وه شه‌نوویژه‌ی که کردوویه‌تی. له ریوایه‌تیکی تردا: " پیاویک هه‌ستاو وتی: ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ شه‌نوویژ چون ده‌کریت؟".

* ده‌لیم: فه‌رمووده‌که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ته‌وه‌ی که شه‌نوویژ به دوو دوو ده‌کریت.

وه ویتیر له کو‌تایی شه‌نوویژدا ده‌کریت.

(٢٥) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في كتاب الوتر، باب ما جاء في الوتر، حدیث رقم (٩٩٠) واللفظ له، والرواية المشار إليها أخرجه في كتاب الصلاة، باب الحلق في المسجد، حدیث رقم (٤٧٣) بنحوه، ولفظها لمسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل مثنى مثنى، والوتر ركعة من آخر الليل، حدیث رقم (٧٤٩).

وه ویتیر به یهک رکعاتی تهنها و جیا له وهی پیش خوی مه شروعه.

ههندیکیان ئەم فەرموودهیه ده کهن به به لگه بۆ به جیادانانی دوو رکعات دوو رکعات ئەنجامدانی شه و نویژ، چونکه ئەوه رووکەشی ده قه کیه و به هوی حهصرکردنی موبته دای له خه به ره که دا.

وه زۆرینهی زانایان ئەو فەرموودهیه له سه ر ئەوه لی کده دهنه وه که بۆ ده رخستن و پراگه یاندنی ئەو شتهی که باشتره بۆ نویژ خوین له بهر ئەوهی پیچه وانهی ئەو کاره به صحیحی هاتوو له کرداری پیغه مبهری خواوه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وه کو که میکی تر باسی دیت.

وه له فەرمووده که دا ئەوه دیاری نه کراوه له وه لامه کهی پیغه مبهری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که ده فەرمویت: " **صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى** "؛ مه به ست لی باشترین بیت، به لکو هه لده گریت ئەوه بۆ رینمایی و رپیشاندان بیت بۆ ئەوهی که سووک و ئاسانه، چونکه سه لامدان وه له نیوان هه موو دوو رکعاتی کدا ئاسانتره بۆ نویژ خوین له وهی که چوار رکعات یان زیاتر پیکه وه بکات، له بهر ئەوهی دوو رکعات دوو رکعات کردن پشوو دانی تیدایه و ده رفه تی ئەوه ده بیت که ته گهر کاریکی گرنه هاته پیش ته نجامی به دیت له نیوانیاندا، وه ته گهر چوار رکعات پیکه وه کردن تهنها بۆ پیشاندانی ئەوه بیت که دروست و جائیزه ئەوا به رده وام نه ده بوو له سه ری پیغه مبهری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وه ئەوهش ته و کاره تایبهت ده کات به پیغه مبهری خواوه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەوا روونکردنه وهی له سه ره بیدات، وه پیکه وه نویژکردنی لیوه هاتوو وه کو چون به جیا نویژکردنی (دوو دوو) لییه وه هاتوو. (٢٦)

ههندیک ئەم فەرموودهیه یان کردۆته به لگه له سه ر ئەوهی که شه و نویژ سنووری نیه و چهند

رکعات له تواناتا هه یه ده توانی ئه نجامی بدهیت، له راستیدا ئه م بۆچوونهش چهند سه رنجیکی له چهند روویه که وه، له وانه:

پرووی یه که م: ئه وهی که سه لمینراوه و هاتوو له کرداری پیغه مبهری خواوه صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سه بارهت به شه و نویژ و ویتیر ئه وه یه که یازده رکعات زیاتری نه کردوو.

پرووی دووه م: ریوایه تیکی ئه م فه رمووده یه هاتوو که راقه و شیکاری ده کات، ئه ویش ئه و ریوایه ته ی پیشوو که ئاماژه ی بۆکرا، وه بوخاری هیناویه تی و به م شیوه یه: «أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَخْطُبُ، فَقَالَ: كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ؟ فَقَالَ: مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيتَ الصُّبْحَ؛ فَأَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ؛ تَوْتِرُ لَكَ مَا قَدْ صَلَّيْتَ»^(۲۷)، واته: "پیاویک هات بۆ لای پیغه مبهر صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که له و کاته دا ووتاری ده دا، وتی: شه و نویژ چۆن ده کریت؟ ئه ویش فه رمووی: دوو دوو ده کریت و ئه گه ریش ترسی له ده ست چونی نویژی به یانیت هه بوو ئه و ا یه ک رکعات ویتیر بکه چونکه ده بیته ویتیری ئه و نویژی که کردووته".

وه ئه م ریوایه ته کاتیکی که پیغه مبهری خوا صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده فه رموویت: " دوو دوو" مه بهستی روونکردنه وهی چۆنیته شه و نویژه نه وه ک ئاشکرا کردنی چهن دیتی و ژماره ی رکعاته کان، به لکو مه بهسته که بریتیه له روونکردنه وهی پیکه وه (چوار رکعات) نویژکردن یاخود جیا کردنه وهی رکعاته کان له یه کتری به سه لامدانه وه، جا بۆیه شه و نویژ به دوو دوو ده کریت، وه روونکردنه وه و راقه کردنی فه رمووده به فه رمووده له پیشتره.^(۲۸)

(۲۷) أخرجهما: البخاري في كتاب الصلاة، باب الحلق في المسجد، حديث رقم (۴۷۳).

(۲۸) (فتح الباري) (۲/ ۴۷۸-۴۷۹).

پرووی سییه م: ئەو برگه یه ی فه رموده که که ده لیت: " مَثْنِي مَثْنِي " پيشاندانی صیفه و چۆنیتیه نه وه ک ژماره، واته: شه و نویژ به دوور رکعات دوو رکعات ته نجام بده، به بی پيشاندانی ژماره، جا له وه تیبگه، ئەمهش وه کو ئەو ئایه ته وه هایه که خوا گه وره ده فه رمویت: ﴿فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنِي وَثُلُثَ وَرُبْعًا﴾ [النساء: ۳] (۲۹).

* (۲-۴-۳) ویتیر کردن به یه ک رکعات:

ته نجامدانی ویتیر به یه ک رکعات مه شروع و ریگه پیدراوه، وه ئەمانه ی خواره وهش به لگه ن له سه ر نه وه:

أ- مَا سَبَقَ مِنْ قَوْلِهِ ﷺ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنِي مَثْنِي، فَإِذَا خَشِيتَ الصُّبْحَ؛ فَأُوتِرْ بِرُكْعَةٍ».

واته: شه و نویژ دوو ده کریت، وه ئەگه ر ترسی له ده ست چونی نویژی به یانیت هه بوو ئەوا یه ک رکعات ویتیر بکه.

ب- مَا سَبَقَ مِنْ حَدِيثِ أَبِي أَيُّوبَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْوَتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، فَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِسَبْعٍ، وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِخَمْسٍ، وَمَنْ شَاءَ بِثَلَاثٍ، وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِوَاحِدَةٍ، فَمَنْ غَلَبَ؛ فَلْيَوْمِي إِيمَاءً».

واته: له ئەبو ئەیوبی ئەنصاریه وه که پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: " ویتیر حه قه له سه ر هه موو مو سلمانیک، جا ئەوه ی پیی خۆشه ویتیره که ی پینج رکعات بیت، ئەوا با بیکات، وه

ئه وهش پیی خۆشه ویتیره که ی سی رکعات بیّت، ئەوا با بیکات، وهئه وهش پیی خۆشه ویتیره که یه رکعات بیّت، ئەوا با بیکات، ئەوهشی خهو به سه رییدا زال بوو ئەوا با تهنها به ئامازه کردن بیکات".

ج- عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «الْوَتْرُ رَكْعَةٌ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (٣٠).

واته: له ابن عومره وه، ئەویش له پیغه مبهری خواوه ﷺ که فهرموویه تی: " ویتیر رکعاتیکه له کۆتایی شه وهه".

* (٣-٤-٣) ویتیر کردن به سی رکعات:

رینگه دراوه که نویژی ویتیر به سی رکعات ته نجام بدریّت، وه بۆت ههیه به دوو شیواز ته نجامی بدهیت، جا ئەوهی بۆت ئاسانه ئەوا له سه رت ده که ویت وپادا شتت ههیه، شیوازه کانیش ته مانه ی خواره وهیه:

یه که م: ئەوهیه که دوو رکعات به جیابکه ییت و سه لام بدهیتته وه، پاشان یه رکعات به تهنها بکه ییت.

دووه م: ئەوهیه که هه رسی رکعاته که به سه رییه که وهو پیکه وه بکه ییت و له کۆتاییه وه دابنیشیت بۆ خویندنی ته حیات.

لَمَّا ثَبَتَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُوتَرُوا بِثَلَاثٍ تُشْبِهُوا بِصَلَاةِ الْمَغْرِبِ، وَلَكِنْ

(٣٠) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل مثنى مثنى، والوتر ركعة من آخر الليل، حدیث رقم (٧٥٢).

أَوْتَرُوا بِخَمْسٍ، أَوْ بِسَبْعٍ، أَوْ بِتِسْعٍ، أَوْ بِأَحَدِي عَشْرَةَ. أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ^(۳۱). واته: ئەوەش لەبەر ئەوەی سابت بوو لە ابوهورهیرهوه که پینغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرموویهتی: "نویژی ویتیر به سی رکعات مه کهن که له نویژی مه غریب بچیت، به لکو ده توانن پینج رکعات ویتیر بکهن، یان ههوت یان نو یاخود یازده رکعات".

وه ههروهها سابت بوو ههرسی رکعاته کهی ویتیر پیکه وه بکریت و له کوتاییدا یه که ته حیات بخوینریت، وه کو له توبه ی کوری که عبه وه هاتوو که ده لیت: پینغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له نویژی ویتیردا له رکعاتی یه که مدا ﴿سَبِّحْ أَسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ۱]، ی ده خویند و له رکعاتی دووه مدا ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكٰفِرُونَ﴾ [الكافرون: ۱]، ده خویند و له رکعاتی سییه میشدا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الإخلاص: ۱]. ده خویند وه له کوتاییه وه نه بیته سهلامی نه ده دایه وه. أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ^(۳۲).

وه ههروهها له دایکه عایشه وه هاتوو دیسان که پینغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سی رکعاته کهی ویتیری پیکه وه ده کرد و له کوتاییه وه نه بیته سهلامی نه ده دایه وه. أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ^(۳۳). وَعَنْ بَعْضِ الصَّحَابَةِ - رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ-^(۳۴).

(۳۱) حدیث صحیح: أخرجه الحاكم في (المستدرک) (۳۱۴/۱) وصححه على شرطهما، والطحاوي في (شرح معاني الآثار) (۲۹۲/۱)، وصححه الألباني في (صلاة التراويح) (ص: ۸۵).

(۳۲) حدیث صحیح: أخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب ذكر اختلاف ألفاظ الناقلين لخبر أبي بن كعب في الوتر (۳/۲۳۵-۲۳۶)، وصححه الألباني في (صحيح سنن النسائي) (۳۷۲/۱).

(۳۳) (مستدرک الحاكم) (۳۰۴/۱)، وانظر: (فتح الباري) (۴۸۱/۲).

(۳۴) انظر: (المستدرک) للحاکم (۳۰۴/۱)، (مختصر قيام الليل لابن نصر) للمقرئ (ص ۱۲۶).

سوودیک: پيشهوا ئەلبانی ده لیت: "ویتیرکردن به سی رکعات و به دوو ته حیات وه کو نویژی مه غریب هیج فهرمووده یه کی صحیح و راشکاوی له سهر نه هاتوو، به لکو مه کروهه، هه ربویه ته وه مان هه لباردوو که ته حیات نه خوینریت له نیوان دووهم و سی

وه یه کیکی تر له و به لگانه له سهر ره وایه تی ئه نجامدانی نویژی ویتیر به سی رکعات پیکه وه
ئه و فهرمووده یه یه ئه بو ئه یوبه که پیشتر باس کرا و تییدا هاتوو: " ... ئه وه ی پیتی خوشه با
نویژی ویتیر به سی رکعات بکات ئه و با بیکات ... "

* (۴-۴-۳) ویتیرکردن به پینج رکعات:

رینگه دراوه و ره وایه که نویژی ویتیر به پینج رکعاتیش بکریت، و به دوو شیواز بۆت هه یه
ئه نجامی بدهیت:

یه که م: دوو رکعات بکهیت، پاشان دوو رکعات بکهیت، پاشان یه رکعات بکهیت.

دووم: پینج رکعات پیکه وه بکهیت و له کۆتاییه وه یه که ته حیات بخوینیت.

وه به لگهش له سهر ئه وانه ئه م فهرموودانه ی خواره وه یه:

أ- مَا سَبَقَ فِي حَدِيثِ أَبِي أَيُّوبِ الْمُتَقَدِّمِ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِخَمْسٍ؛ فَلْيَفْعَلْ». واته: ئه وه ی

که پیشتر باسی کرا له فهرمووده که ی ئه بو ئه یوب که تییدا هاتوو: " ئه وه ی پیتی خوشه ویتیر به
پینج رکعات بکات ئه و با بیکات "

ب- مَا سَبَقَ فِي حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى؛ فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الْفَجْرَ؛ أَوْتَرَ

یه میدا و به لکو له کۆتاییه وه یه که ته حیات بخوینیت و سه لام بداته وه، ئه مهش باشته و الله للموفق، لا رب سواه) اه. (صلاة التراويح
ص ۹۸).

ده ئیم (نوسهر): پیشه و شه وکانی له (نیل الأوطار) (۴/۳) دا ده ئیت: بۆ احتیات وهرگرتن ئه وه چاکتره که هه میسه نویژی ویتیر
به سی رکعات پیکه وه نه کریت به ره های.

به لام له لای من: له راستیدا ئه م احتیات وهرگرتنه مانای نیه له کاتی کدا هاتوو به صحیحی له پیغه مبه ری خواوه ﷺ هه ره ها
هاوه لانیسه وه که ویتیران به سی رکعات ویه که ته حیات کردوو له کۆتاییه وه، بۆیه کاره که به و شیوه یه یه که پیشه و ئه لبانی ده ئیت.
والله أعلم.

برکعة».

واته: ئەوهی که پیشتر باسی کرا له فهرمووده کهی ابن عمر که تییدا هاتوو: " شه و نویژ دوو دووه، و ئەگەر ترسی دهر کهوتنی فهجرتان هه بوو با یهک رکعات ویتز بکات".

ج- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رُكْعَةً؛ يُوتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ إِلَّا فِي آخِرِهَا». وَفِي رِوَايَةٍ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي ثَلَاثَ عَشْرَةَ رُكْعَةً بِرُكْعَتِي الْفَجْرِ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (٣٥).

واته: له دایکه عایشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لیت: " پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سیازده رکعاتی له شه ودا ده کرد و له وهش پینجی ویتز بوو وه له کوتاییه وه نه بیته دانه نه نیشته بو ته حیات". وه له ریوایه تیکی تردا بهم شیویه هاتوو: " پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سیازده رکعاتی ده کرد به دوو رکعاته کهی (سوننه تی) به یانییه وه".

د- وَعَنْهَا؛ قَالَتْ: «إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُوتِرُ بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ إِلَّا فِي الْآخِرَةِ مِنْهُنَّ». أَخْرَجَهُ أَبُو عُوَانَةَ (٣٦).

واته: له دایکه عایشه وه ده لیت: " پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پینج رکعات ویتزی ده کرد و له کوتاییه وه نه بیته دانه نه نیشته بو ته حیات".

(٣٥) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل وعدد ركعات النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في الليل وأن الوتر ركعة، وأن الركعة صلاة صحيحة، حدیث رقم (٧٣٧) والرواية الأخرى له أيضاً.
(٣٦) حدیث صحیح: أخرجه أبو عوانة (٢/٣٢٥).

* (۳-۴-۵) ویتیرکردن به جهوت رکعات:

رینگه دراره به نه نجامدانی نویژی ویتیر به جهوت رکعات و ئه ویش به دوو شیواز ده کریت:

یه کهم: شهش رکعات به دوو پاشان یهک رکعاتی ویتیر.

دووه م: شهش رکعات پیکه وه، پاشان دانیشیت بو ته حیات له شه شه م رکعاتدا و سه لام

ناداته وه و هه لده سیته وه و جهوته م رکعات ده کات و ته حیات ده خوینیت و سه لام ده داته وه.

به لگه کانیش بو سه لماندنی ئه مهش بریتین له مانه ی خواره وه:

أ- حَدِيثُ أَبِي أَيُّوبٍ، وَفِيهِ: «الْوِتْرُ حَقٌّ، فَمَنْ شَاءَ؛ أَوْتَرَ بِسَبْعٍ».

واته: فهرمووده که ی ئه بوئه یوب که تییدا هاتووه: " ویتیر حقه، ئه وه ی ده یه ویت ده توانیت

جهوت رکعات ویتیر بکات".

ب- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُوتِرُ بِثَلَاثِ عَشْرَةَ رَكْعَةً، فَلَمَّا كَبُرَ وَضَعَفَ؛ أَوْتَرَ بِسَبْعٍ».

أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۳۷).

واته: له ئوم سه له مه وه: " پیغه مبهری خوا ﷺ سیازده رکعات ویتیری ده کرد، به لام کاتیک

گه وره ولاواز بوو، جهوت رکعات ویتیری ده کرد".

ج- حَدِيثُ ابْنِ عُمَرَ الْمُتَقَدِّمِ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى...».

(۳۷) حدیث صحیح: أخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب ذكر الاختلاف على حبيب بن أبي ثابت في حديث ابن عباس في الوتر (۲۳۷/۳)، ووقع عنده: (بتسع)؛ مكان: (بسبع)، ونبه النسائي إلى شدوذها، وأخرجه الترمذي في كتاب الصلاة، باب ما جاء في الوتر بسبع، حديث رقم (۴۵۷) واللفظ له، وقال: (حديث أم سلمة حديث حسن)، وأخرجه الحاكم (۳۰۶/۱) وصححه على شرط الشيخين، وصححه الشيخ أحمد شاكر في (تحقيقه للترمذي) (۳۲۰/۲).

واته: فرموده که ی ابن عمر که پیشتر باسی لیوه کرا و تییدا هاتووه: " شهونویژ دوو دوو ده کریت...! "

د- عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَوْتَرَ بِسَبْعِ رَكَعَاتٍ؛ لَمْ يَقْعُدْ إِلَّا فِي الثَّامِنَةِ، فَيَحْمِدُ اللَّهَ، وَيَذْكُرُهُ، وَيَدْعُو، ثُمَّ يَنْهَضُ وَلَا يُسَلِّمُ، ثُمَّ يُصَلِّي التَّاسِعَةَ، فَيَجْلِسُ، فَيَذْكُرُ اللَّهَ، وَيَدْعُو، ثُمَّ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً يُسْمِعُنَا، ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ، فَلَمَّا كَبُرَ وَضَعَفَ؛ أَوْتَرَ بِسَبْعِ رَكَعَاتٍ، لَا يَقْعُدُ إِلَّا فِي السَّادِسَةِ، ثُمَّ يَنْهَضُ وَلَا يُسَلِّمُ، فَيُصَلِّي السَّابِعَةَ، ثُمَّ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً، ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، وَالنَّسَائِيُّ^(٣٨).

واته: له دایکه عایشه وه: ده لیت: " پیغمبه ری خوا ﷺ ته گهر جهوت رکعات ویتیری بکردایه نهوا له ههشته مدا داده نیشته (بو ته حیات) و سوپاسی خوی ده کرد و زیکرو دو عای ده کرد، پاشان هه لده ستایه وه و سه لامی نه ده دایه وه و رکعاتی نو یه می ده کرد و داده نیشته و زیکرد و دو عای ده کرد و سه لامی ده دایه وه به شیوه یه که تيمه بیبستین، پاشان به دانیشتنه وه دوو رکعاتی ده کرد، به لام کاتیک گه وره و لاواز بوو جهوت رکعاتی ویتیری ده کرد و له شه شه مدا داده نیشته بو ته حیات و سه لامی نه ده دایه وه و هه لده ستایه وه و پاشان رکعاتی جهوته می ده کرد و ته حیاتی ده خویند و سه لامی ده دایه وه و نه و جا به دانیشتنه وه دوو رکعاتی ده کرد! "

(٣٨) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب جامع صلاة الليل، ومن نام عنه أو مرض، حدیث رقم (٧٤٦)، والنسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب كيف الوتر بسبع (٢٤٠/٣) واللفظ له.

* (۶-۴-۳) ویتزرکردن به نؤرکعات:

رینگه دراره به موسلمان که نؤرکعات ویتزر بکات و بؤ تهو مه بهستهش دوو شیوازی بؤ

هدیه: که نه مانه ی خواره وه یه:

یه که م: ههشت رکعات به دوو دوو ده کات و پاشان یه ک رکعات ده کات.

دووه م: نؤرکعات پیکه وه بکات به لام له ههشته مدا دابنیشیت بؤ ته حیات و هه لسیته وه و

رکعاتی نؤیه م بکات و ته حیاتی دووه م بخوینیت و سه لام بداته وه.

ته وه ی که به لگه یه بؤ ته م شیوازه نه مانه ی خواره وه یه:

أ- مَا سَبَقَ مِنْ قَوْلِهِ ﷺ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى؛ فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ، صَلَّى رُكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى».

واته: ته وه ی که پیشتز باسی لیوه کرا له فه رموده که که تییدا هاتبوو: " شه ونویژر دوو دووه

و ته گهر ترسی دهر که وتنی فه جرتان هه بوو تهوا یه ک رکعات ده کات و ده بیته ویتزی تهو نؤیژه ی که کردوویه تی."

ب- عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ؛ قَالَ: «قُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ -يَعْنِي: عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا!- أَنْبِئِي عَن

خُلِقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَتْ: فَإِنَّ خُلِقَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ كَانَ الْقُرْآنَ. قَالَ: فَهَمَمْتُ أَنْ أَقُومَ وَلَا أَسْأَلَ أَحَدًا عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أَمُوتَ، ثُمَّ بَدَأَ لِي، فَقُلْتُ: أَنْبِئِي

عَنْ قِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ؟ فَقَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ﴾ (المزمل: ۱)؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَتْ: فَإِنَّ اللَّهَ

افْتَرَضَ قِيَامَ اللَّيْلِ فِي أَوَّلِ هَذِهِ السُّورَةِ، فَقَامَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ حَوْلًا، وَأَمْسَكَ اللَّهُ خَاتِمَتَهَا

اثنی عشر شهرًا في السماء، حتى أنزل الله من آخر هذه السورة التخفيف، فصار قيام الليل تطوعًا بعد فريضة.

قال: قلت: يا أم المؤمنين! أنبيني عن وتر رسول الله ﷺ؟ فقالت: كنا نعد له سواكه وطهوره، فيبعثه الله ما شاء الله أن يبعثه من الليل، فيتسوك، ويتوضأ، ويصلي تسع ركعات، لا يجلس إلا في الثامنة، فيذكر الله، ويحمده، ويدعوه، ثم ينهض ولا يسلم، ثم يقوم، فيصلي التاسعة، ثم يقعد، فيذكر الله، ويحمده، ويدعوه، ثم يسلم تسليمًا يسمعنا، ثم يصلي ركعتين بعد ما يسلم وهو قاعد؛ فتلك إحدى عشرة ركعة يا بني، فلما سن نبي الله ﷺ، وأخذ اللحم؛ أوتر بسبع، وصنع في الركعتين مثل صنيعه الأول؛ فتلك تسع يا بني..» أخرجه مسلم^(٣٩).

واته: له سه عدى كورې هيشامه وه، ده لیت: " و وتم: ئەى داىكى باوهرداران - واته: عايشه
رحمته عليها - هه والتم بدهرى سه بارهت به خوره وشتى پينغه مبهرى خوا ﷺ؟ ئەو يش ووتى: ئايا
قورتانت نه خویندوه؟ و وتم: به لى، ئەو يش ووتى: ده خوره وشتى پينغه مبهرى خوا ﷺ قورتان بوو.
ده لى: به بیرمدا هات كه هه ستم و ئیتیر پرسىارى هيج شتىك له هيج كه سىك نه كه م هه تا ئە مرم،
پاشان بوم ده ركوت، پرسیم: ئەى هه والتم بدهرى ده بارهى شه و نویتى پينغه مبهرى خوا ﷺ ئەو يش
ووتى: ئايا سوره تى ﴿تَايِبًا الْمَرْمَلُ﴾ ت نه خویندوه؟ و وتم: به لى، ئەو يش ووتى: خوى گوره
شه و نویتى له سه ره تاي ئەم سوره ته وه فه ركرد وئه وه بوو پينغه مبهرى خوا ﷺ و هاوه لان سالىك شه و نویتىيان
كرد، خوى گوره كوتاييه كهى له ئاسمان به دوازه مانگ گرتته وه، هه تا سووكى و ئاسانى له

(٣٩) حديث صحيح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب جامع صلاة الليل ومن نام عنه أو مرض، حديث رقم

کۆتایی ئەم سورەتەوه دابهزی و ئەوهبوو شهونویژ بوو به سوننەت لهپاش ئەوهی فەرزبوو.

ده‌ئێ: ووتم: ئەی دایکی باوەرداران! سەبارەت بە ویتیری پێغەمبەری خوا ﷺ هەوالم بەدەری؟ ئەویش ووتی: ئێمە سیواک و ئاوی دەستنویژمان بۆی ئاماده دەکرد و خوای گەوره بەخەبەری دەهینایهوه لهوکاتەى که خوا ویستی لیبوو لهشه‌ودا، جا سەرەتا سیواکی دەکرد و دەستنویژی دەگرت و نوۆ رکعاتی دەکرد و لههه‌شته‌مدا دادەنیشت بۆ تەحیات و زیکر و سوپاسی خوای دەکرد و دو‌عاو پارانه‌وه‌شی دەکرد پاشان سه‌لامی نه‌ده‌دایه‌وه و هه‌لده‌ستا و رکعاتی نوۆیه‌می ده‌کرد و پاشان دادەنیشت بۆ تەحیات و زیکر و سوپاسی خواو پارانه‌وه‌ی ده‌کرد و پاشان سه‌لامی ده‌دایه‌وه به‌شیوه‌یه‌ک که بمانیستایه، و دواتر به دانیشتنه‌وه دوو رکعاتی تری ده‌کرد که به هه‌موویه‌وه ده‌یکرد به یازده رکعات کورپی خۆم، به‌لام کاتی‌ک که پێغەمبەری خوا ﷺ به‌سالا‌چوو وه‌گۆشتی گرت ئەو کاته‌وه‌وت رکعاتی ده‌کرد، و وه‌کو پیشوو دوو رکعاته‌که‌ی ده‌کرد که به‌هه‌موویه‌وه ده‌یکرد به نوۆ رکعات کورپی خۆم ...".

* (۷-۴-۳) ویتزرکردن به یازده رکعات:

ریگه دراره به موسلمان که یازده رکعات ویتزر بکات، تهویش به دوو شیواز ده کریت:

یه کهم: ده رکعاتی ده کات به دوو دوو، پاشان یه ک رکعات ده کات و ده بیته ویتزر.

دووم: چوار چوار ده یکات و پاشان سی رکعات ده کات. (۴۰)

ته مانه ی خواره وهش به لگن له سهر ته وه:

أ- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ رضي الله عنها: «كَيْفَ كَانَتْ صَلَاتُهُ صلى الله عليه وسلم فِي رَمَضَانَ؟ فَقَالَتْ: مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةِ رُكْعَةٍ: يُصَلِّي أَرْبَعًا؛ فَلَا تَسَلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطَوْلِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُوتِرَ؟ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ! إِنَّ عَيْنِي تَنَامُ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي».

وَفِي رِوَايَةٍ: «كَانَ يُصَلِّي ثَلَاثَ عَشْرَةِ رُكْعَةٍ: يُصَلِّي ثَمَانِ رُكْعَاتٍ ثُمَّ يُوتِرُ، ثُمَّ يُصَلِّي رُكْعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ؛ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ؛ قَامَ فَرَكَعَ، ثُمَّ يُصَلِّي رُكْعَتَيْنِ بَيْنَ النَّدَاءِ وَالْإِقَامَةِ مِنَ الصُّبْحِ».

أَخْرَجَهُ الشَّيْخَانِ (۴۱).

(۴۰) بۆت هه بیه ته م سی رکعاته ی ویتزره به شیویه ک به کیهت که پیشتر له باسی ویتزرکردن به سی رکعات روون کرایه وه.

(۴۱) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في كتاب التهجد، باب قيام النبي صلى الله عليه وسلم بالليل في رمضان وغيره، حديث رقم (۱۱۴۷) واللفظ له، وطرفاه تحت رقم (۲۰۱۳، ۳۵۶۹)، وأخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل وعدد ركعات النبي صلى الله عليه وسلم في الليل، وأن الوتر ركعة، وأن الركعة صلاة صحيحة، حديث رقم (۷۳۸) والرواية له.

واته: له ئه بی سه له مه ی کوری عبدالرحمن هوه که پرسیری له عایشه رضی الله عنها کردوه: " ئایا نویژی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله له ره مه زاندا چون بووه؟ ئه ویش ووتی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله له ره مه زان و جگه له ره مه زانیش له یازده رکعات زیاتری نه ده کرد، که چوار رکعاتی ده کرد به شیوه یه که مه پرسه دهرباره ی جوانی و دریژیان، پاشان چواری تری ده کرد و مه پرسه دهرباره ی جوانی و دریژیان، پاشان سی رکعاتی ده کرد، عایشه ده لیت: و وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله ئایا پیش ئه وه ی ویتزر بکه یت ده خه ویت؟ ئه ویش فرموی: " ئه ی عایشه چاره کانم ده خه ون دلم ناخه ویت".

له ریوایه تیکی تر دا: " پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله سیازده رکعاتی ده کرد، ههشت رکعاتی ده کرد و پاشان ویتزی ده کرد، دواتر به دانیشتنه وه دوو رکعاتی ده کرد، و هه رکعات بیویستایه رکوع بیات هه لده ستا و رکوعی ده برد، پاشان دوو رکعاتی ده کرد له نیوان بانگ و قامه تدا له به یانیدا".

ب- وَعَنْهَا؛ قَالَتْ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي بِاللَّيْلِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً؛ يُوتِرُ مِنْهَا بِوَاحِدَةٍ؛ فَإِذَا فَرَغَ مِنْهَا؛ اضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ، حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَدِّنُ، فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ».

واته: له دایکه عایشه وه، ده لیت: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله یازده رکعات شه و نویژی ده کرد و که یه رکعاتیان ویتزر بوو له کو تاییه وه، جا کاتیک لیده بوویه وه به لای راستیدا راده کشا هه تا بانگیژ ده هات و ئه وکات دوو رکعاتی سووکی ده کرد.

وَفِي رِوَايَةٍ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِيمَا بَيْنَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ - وَهِيَ الَّتِي يَدْعُو النَّاسُ: الْعَنَمَةَ - إِلَى الْفَجْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً؛ يُسَلِّمُ بَيْنَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَدِّنُ مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ، وَتَبَيَّنَ لَهُ الْفَجْرُ، وَجَاءَهُ الْمُؤَدِّنُ؛ قَامَ فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ اضْطَجَعَ

عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ لِلْإِقَامَةِ». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ^(٤٢).

واته: له ریوایه تیکی تردا بهم شیوهیه هاتووه: پیغهمبهری خوا ﷺ له دوی ته و او بوونی نوپژی عیسا ههتا ده رکهوتنی فهجر یازده رکعاتی ده کرد، وه له نیوان هموو دوو رکعاتی کدا سهلامی ده دایه وه، و له کوتاییدا یه رکعات ویتیری ده کرد، جا کاتیک بانگیژ بیدهنگ ده بو له بانگی به یانی و فهجری بو ده رده کهوت بهرونی، بانگیژ که دههات بو لای و ته میش هه لدهستا دوو رکعاتی سووکی ده کرد و پاشان به لای راستدا راده کشا ههتا بانگیژ که دههات بو لای بو قامهتی نوپژ.

* ده لیم: به وه کوتایی هات که شه و نوپژ و ویتیر پیک دیت له یازده رکعات.^(٤٣)

(٤٢) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل وعدد ركعات النبي ﷺ في الليل، وأن الوتر ركعة، وأن الركعة صلاة صحيحة، حديث رقم (٧٣٦).

(٤٣) ته گهر و ترا: له هه ندیک لهو فهرموودانهی پيشوودا هاتووه که پیغهمبهری خوا ﷺ سیازده رکعات شه و نوپژی کردووه، جا چون ته وه راست و ته واهه که شه و نوپژ و ویتیر ته نهها یازده رکعاته؟!

وه لام: هیچ دژو پینچه وانه بییه که له نیوان تهو ریوایه تانه دا نیه سه بارهت به وه، وه ته وهی که دهرده که ویت ته وهیه که دایکه عایشه ﷺ جاریک له گهل یازده رکعاته که دا دوو رکعاته که ی سونه تی به یانیشی باس کردووه، جاریکیش دوو رکعاته سووکه که ی پيش ده ستپیکردنی شه و نوپژی له گهل باس کردووه، وه جاریکیش دوو رکعاته سووکه که ی دوی ویتیری له گهل باس کردووه.

روون کردنه وهی ته م بابه ته ش بهم شیوهیه ی لای خواره وهیه:

ته و جارهی که له گهل یازده رکعاته که دا دوو رکعاته که ی سونه تی به یانیشی باس کردووه، ته مه ده قه که یه تی: (كان النبي ﷺ يصلي من الليل ثلاث عشرة ركعة، منها الوتر وركعتا الفجر). أخرجه البخاري (١١٤٠)، ومسلم (٧٣٦-٧٣٨).

واته: " پیغهمبهری خوا ﷺ له شه ودا سیازده رکعاتی ده کرد به ویتیر و دوو رکعاته که ی سونه تی به یانیشه وه."

ته وهشی که به لگه یه له سه ره ته وهی که دوو رکعاته سووکه که ی پيش ده ستپیکردنی شه و نوپژ ده یکرد، ته مه ده قه که یه تی: " كان رسول الله ﷺ إذا قام من الليل ليصلي؛ افتتح صلاته بركعتين خفيفتين". أخرجه مسلم (٧٦٧).

واته: پیغهمبهری خوا ﷺ که شه وهه ستایه بو شه و نوپژ، سه ره تا به دوو رکعاتی سووکه دهستی پیده کرد.

ته م کۆ کردنه وهیه ش بو ته م فهرموودانه په سه ند کراوی پيشهوا ته لبانیه، که پشتگیری کردووه به ریوایه تی که بو ته م فهرموودیه که

مانا گشتیه که ی روون ده کاته وه، ده توانیت بگه ریئته وه بوی له: (صلاة التراویح) (ص ۹۰)، وانظر: (تمام المنة) (ص ۲۴۹-۲۵۲). وه شه وهشی که به لگه یه له سهر شه وهی که دوو رکعاته سووکه که ی دوی ته و او بوونی ویتیری له گه لیدا هه ژمار کردوه، شه فرموده یه یه که پیشتر باسی لیوه کرا له باسی ژماره (۶-۴-۳) له فرموده که ی سعدی کوری هیشام له عاتیشه وه، سه رنجی بده.

به هه مان شیوه له ابن عباسه وه هاتوه که ده لیت: " نویژی پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سیازده رکعات بوو" واته: به شه وه، أخرجه البخاري (۱۱۳۸). که شه مش ریوایه تیکی موجه له و ریوایه ته که ی تری هه مان فرموده زیاتر روونی ده کاته وه ده توانیت سهیری بکه ییت له (البخاري) تحت رقم (۹۹۲)؛ که باسی شه وه ده کات نویژی پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " دوو رکعاتی ده کرد، پاشان دوو رکعاتی ده کرد، پاشان دوو رکعاتی ده کرد پاشان ویتیری ده کرد" جا شه وهی که درده که ویت شه وه یه دوو رکعاته سووکه که ی که شه ونویژی پی ده دست پیده کرد هه ژماری کردوه له گه لیدا، وه تراویشه: شه وه سوننه تی به یانبه. بۆ زیاتر سهیری: (فتح الباري) (۲/۴۸۳-۴۸۴) بکه؛ چونکه ناماژه بۆ جیاوازی ریوایه ته کان کردوه، به لام شه وه ی پیشتر باسم کرد شه وه راجحه به لای منه وه. والله أعلم.

به هه مان شیوه پیشتر له باسی ژماره (۵-۴-۳) له نوم سه له مه وه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باسی شه وه کرا که پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سیازده رکعات نویژی ده کرد، وه شه وهی که درده که ویت شه وه یه که دو رکعاته سووکه که ی پیش ده ستی بکردنی شه ونویژی له گه لیدا هه ژمار کردوه. شه گهر ووترا: شه وه فرموده یه ی که ده فرموویت: (صلاة الليل مثنى مثنى، فإذا خشي أحدكم الصبح، صلى ركعة واحدة توتر له ما قد صلى): نایا شه مه ناماژه نیه بۆ شه وهی که شه ونویژ سنووری نیه له رووی ژماره وه، چونکه هه موو درژیابی شه وی کردۆته کاتی شه ونویژ، و جگه له وه شه ده فرموویت: (فإذا خشي أحدكم الصبح ...).

وه لام: شه وه یه که له باسی ژماره (۱-۴-۳) باسی کرا به وهی که له فرموده که دا به لگه ی شه وه ی تیدا نیه که شه ونویژ له رووی ژماره وه بی سنووره و دیاری نه کراوه، جگه له وانه شه که باسم کردن لی ره شدا شه مه ی خواره وه زیاد ده که م بوی: شه وه به شه ی فرموده که که ده فرموویت: (فإذا خشي أحدكم الصبح ...). شه وه پیری مه به سستی شه وه یه که ویتیر بریتیه له کوتا نویژی شه وه، وه کاتی شه نجامدانی نویژی ویتیر به در که وتنی فاجر نامینیت، وه شه وهشی که شه ونویژ ده کات ناییت واز له ویتیر به یینیت.

وه شه وهی جهخت له سهر شه مه ده کاته وه شه وه فرموده یه یه که أخرجه النسائي (۳/۲۳۳)، وابن حبان (۶/۳۵۳-۳۵۴)، رقم ۲۶۲۴-الإحسان)، وفي (المعجم الكبير) (۲/۲۷۴، رقم ۱۳۰۹۶)؛ بلفظ: (صلاة الليل مثنى مثنى، فإذا أردت أن تنصرف؛ فاركع واحدة توتر لك ما صليت). وه شیکردنه وهی فرموده به فرموده له پیشتره. والله التوفيق.

[وه شه وهی جینگه ی مه به سته: شه ونویژ و ویتیر سوننه تی صحیح و صریح نه هاتوه له کرداری پیغه مبهره وه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مه گهر به یازده رکعات نه ییت، به لام له میانه ی کرداری هاوه لانه وه زیاتر له ژماره یه هاتوه وه شه وه کاره شه بواری بۆچوونی تیدا نیه مه گهر به ته ووقیف نه ییت بویه حوکمی ره فعی هه یه، هه ربویه ابن تیمیه رحمته الله، له (الاختيارات الفقهية) (ص ۶۴): ده لیت: " نویژی ته راویح له مه زه بی ابی حنیفه و شافعی و أحمد شه گهر بیست رکعات بکریت و یان وه کو مه زه بی مالکی سی و شه شه یان سیازده رکعات

باسییک؛ ئایا حوکمی ئەو دوو رکعاته چیه که پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به دانیشتنه وه له دواى

ویتیر ده یکرد؟

بۆ وهلامی ئەو پرسیارهش ده ئیم:

پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده فهرمویت: «اجعلوا آخر صلاتكم بالليل وترا». مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ (٤٤).

واته: ویتیر بخه نه کۆتا نویژتان له شه ودا.

وه پیشتریش باسی ئەوه کرا که پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دوو رکعاتی سووکی له دواى ویتیر

ده کرد هه ندیک جار به دانیشتنه وه.

هه ربۆیه کرداری پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به لگه یه له سه ر ئەو قسه یه ی پیغه مبه ر که

ده فهرمویت: «اجعلوا آخر صلاتكم بالليل وترا». ئەم فهرمانه بۆ رینمایى کردنه بۆ ئەوه ی که

باشترینه، جا بۆیه هه لاله بۆ موسلمان که له پاش ویتیر نویژ بکات و هیچی له سه ر نیه له وه دا.

وه ئەوه ی که زیاتر جهخت له سه ر ئەو بابه ته ده کاته وه ئەوه یه که له هاوه لى به ریز ثوبان

هاتوه که ده لیت: ئیمه له گه ل پیغه مبه رى خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بووین له سه فهدا و فهرمووی: «إِنَّ هَذَا

السَّفَرُ جُهْدٌ وَثَقْلٌ، فَإِذَا أَوْتَرَ أَحَدُكُمْ؛ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ، وَإِلَّا؛ كَانَتْ لَهُ». أَخْرَجَهُ

الدَّارِمِيُّ، وَابْنُ خُرَيْمَةَ، وَابْنُ حِبَّانَ (٤٥).

بکریت هه ر باشه و په سه نده وه کو پیشه وا أحمد ده قى له سه ر هه یه هه ربۆیه زۆری و که می رکعاته کان به گویره ی دریژی و کورتی نویژه که یه "ته واو.

(٤٤) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في كتاب الوتر، باب ليجعل آخر صلاته وترا، حدیث رقم

(٩٩٨)، وأخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل مثنى مثنى، والوتر ركعة من آخر الليل، حدیث رقم (٧٥١).

(٤٥) إسناده جيد: أخرجه الدارمي (٣٧٤/١)، وابن خزيمة في (صحيحه) حدیث رقم (١١٠٦)، وابن حبان كما في (٣١٥/٦)، حدیث

واته: له راستیدا ئەم سه فدره قورسی و ناره حه تیه، جا ئە گهر یه کیکتان ویتیری کرد، پاشان با دوو رکعات بکات، ئە گهر ههستا و به خه بهر هاتهوه ئەوه باشه وه ئە گینا ئەوه دوو رکعاته بۆ ئەوه.

جا ئەوه به لگه یه له سه ر ئەوه ی که مه بهست لهو فدرمانه ی که هاتوه بۆ ئەوه ی که کۆتا نویژ ویتیر بیت ئەوه یه که موسلمان که مته رخه می نه کات له ئە نجامدانی ویتیر به رکعاتیکیش بیت، بۆیه ئەمه پیچه وانه ی ئەوه نیه که له دوای ویتیر شه وه نویژ بکریت ههروه کو سابت بووه له کردار و فدرمانی پیغه مبه ره وه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (٤٦). وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

وه پیشه وا ابْنُ خُزَيْمَةَ بایبکی داناوه له سه ر فدرمووده که ی سهوبان و ده لیت: " باسکردنی به لگه ی ئەوه ی که نویژکردن له دوای ویتیره وه حه لاله وریگه پی دراوه بۆ هه موو ئەوانه ی که ده یانه ویت نویژ له دوایه وه بکه ن، وه ئەوه دوو رکعاته شی که پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته نجامی داوه له پاش ویتیر تاییه ت نیه به پیغه مبه ره وه و ئومه ته که ی نه گریته وه ئەمه له کاتی که پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که فدرمانمان پی ده کات به کردنی دوو رکعات له پاش ویتیر ئەوه فدرمانی سوننه ت و چاکه یه نه وه ک فدرمانی واجیبتی و فهرزبوون " (٤٧).

رقم ٢٥٧٧ - الإحسان).

والحدیث أوردہ الألبانی فی (سلسلۃ الأحادیث الصحیحۃ) تحت رقم (١٩٩٣)، وقال مُحقق (الإحسان): (إسناده قوي).

(٤٦) انظر: (سلسلۃ الأحادیث الصحیحۃ) (٤/٦٤٦)، حدیث رقم (١٩٩٣).

(٤٧) (صحیح ابن خزیمة) (٢/١٥٩).

(۳-۵) ئەوهی دهخوینریت له نویژی ویترا

رێگه دراوه به موسلمان كه له ركعاتی یه كهمی ویترا ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ۱]، بخوینیت و له ركعاتی دووهما ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكَافِرُونَ﴾ [الكافرون: ۱]، بخوینیت ، و له ركعاتی سییه میشدا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الإخلاص: ۱]. بخوینیت ، وهه ندىك جاريش له ركعاتی سییه ما له گهلا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾: دا ههردوو سورهتی (الفلق والناس) بخوینیت.

به لگهش له سهه رهو كاره ئەمانه‌ی خوا ره وهیه:

عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُوتِرُ بِثَلَاثِ رَكَعَاتٍ، كَانَ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى بِ: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ۱]، وَفِي الثَّانِيَةِ بِ: ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكَافِرُونَ﴾ [الكافرون: ۱]، وَفِي الثَّلَاثَةِ بِ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الإخلاص: ۱]. وَيَقْنُتُ قَبْلَ الرَّكْعَةِ، فَإِذَا فَرَغَ؛ قَالَ عِنْدَ فَرَغِهِ: سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، يُطِيلُ فِي آخِرِهِنَّ». أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ (٤٨).

واته: له ئوبه‌ی كورپی كه عبه وه: " پینغه مبه‌ری خوا ﷺ سى ركعات ویترا ده‌كرد و له ركعاتی یه كه‌مدا سوره‌تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ ی ده‌خویند و له دووه‌مدا سوره‌تی ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكَافِرُونَ﴾ ی ده‌خویند و له سییه میشدا سوره‌تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی ده‌خویند. و پيش ركوع دوعای قنوتی ده‌خویند و كه نویژه كه‌شى ته‌واو ده‌بوو سى جار ده‌یفه‌رموو (سُبْحَانَ الْمَلِكِ

(٤٨) حديث صحيح: أخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب ذكر اختلاف ألفاظ الناقلين لخبر أبي بن كعب في الوتر (٢٣٥/٣)، وأخرجه ابن حبان في (صحيحه) (٢٠٢/٦)، حديث رقم ٢٤٥٠-الإحسان) دون قوله: (ويقنت قبل الركوع). وقال: (فإذا سلم؛ قال: سبحان الملك القدوس...). والحديث صحح إسناده الألباني في (صحيح سنن النسائي) (٣٧١/١-٣٧٢)، وتحقق (الإحسان) (٢٠٣/٦).

الفُدُوس) وه له جاری سییه میاندا دریتی ده کرده وه.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ؛ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى بِ: ﴿سَبِّحْ أَسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ١]، وَفِي الثَّانِيَةِ بِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ [الكافرون: ١]، وَفِي الثَّلَاثَةِ بِ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾. أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ (٤٩).

واته: له ابن عباسه وه ده لیت: " پیغه مبهری خوا ﷺ سی رکعات ویتیری ده کرد و له رکعاتی یه که مدا سورتهی ﴿سَبِّحْ أَسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ ی ده خویند وله دووه مدا سورتهی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ی ده خویند و له سییه میشدا سورتهی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی ده خویند.

عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ جُرَيْجٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يُوتِرُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَتْ: «كَانَ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى بِ: ﴿سَبِّحْ أَسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ١]، وَفِي الثَّانِيَةِ بِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ [الكافرون: ١]، وَفِي الثَّلَاثَةِ بِ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾. [الإخلاص: ١]. وَالْمُعَوَّذَتَيْنِ». أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ (٥٠).

واته: له عبدالعزیزی کوری جوره یجه وه ده لیت: پرسیارم له عایشه کرد: پیغه مبهری خوا ﷺ به چی ویتیری ده کرد؟ نه ویش ووتی: پیغه مبهری خوا ﷺ له رکعاتی یه که مدا سورتهی

(٤٩) حدیث صحیح: أخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب ذكر الاختلاف على أبي إسحاق في حديث سعيد بن جبیر عن ابن عباس في الوتر (٢٣٦/٣).

والحدیث صححه الألباني في (صحيح سنن النسائي) (٣٧٢/١).

(٥٠) حدیث صحیح: أخرجه الترمذي في أبواب الوتر، باب ما جاء فيما يقرأ به في الوتر، حدیث رقم (٤٦٢)، وصححه ابن حبان (١٨٨/٦)، ٢١٠، حدیث رقم ٢٤٣٢، ٢٤٤٨- الإحسان)، والحدیث حسنه الترمذي، ووافقه الشيخ أحمد شاكر، وصححه مُحقق (الإحسان)، والألباني في (صحيح سنن الترمذي) (١٤٤/١).

﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ ی ده خویند وله دووه مدا سورتهی ﴿قُلْ يَتَّيِبُهَا الْكَافِرُونَ﴾ ی ده خویند و له سییه میشدا سورتهی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الإخلاص: ۱]. و (الفلق والناس) ی ده خویند.

وه بزانه لهم فهرموودانه وه ههست به وه ده کریت که پیغه مبهری خوا ﷺ تَاك و جووتی له یه کتر جیاده کرده وه و ئه مهش به راشکاوی هاتووه وه کو ئه م ئه سه ره :

عَنْ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَفْصِلُ بَيْنَ الشَّفْعِ وَالْوَتْرِ بِتَسْلِيمٍ يُسْمِعُنَاهُ». أَخْرَجَهُ ابْنُ حِبَّانَ (۵۱).

واته: له ابن عومره وه: ده ئیت: " پیغه مبهری خوا ﷺ تَاك و جووتی له یه کتر جیاده کرده وه به سه لامدانه وه یه که ده مانیبست لییه وه."

ئه مهش مانای ئه وه نیه که پیغه مبهری خوا ﷺ سِی رِکْعَاتِی ویتیری پیکه وه نه کردووه، چونکه له ریوایه ته که ی ئوبه ی که پیشتر باس کرا ئه وه هاتوه که پیکه وه کردوویه تی و وه کو ئه مه ده قه که یه تی:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْوَتْرِ بِ: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ۱]، وَفِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ بِ: ﴿قُلْ يَتَّيِبُهَا الْكَافِرُونَ﴾ [الکافرون: ۱]، وَفِي الثَّلَاثَةِ بِ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الإخلاص: ۱]. وَلَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِمْ، وَيَقُولُ - يَعْنِي: بَعْدَ التَّسْلِيمِ-: سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ؛ ثَلَاثًا». أَخْرَجَهُ

(۵۱) إسناده حسن: أخرجه أحمد في (المسند) (۷۶/۲)، ۲۳۰/۷، حديث رقم ۵۴۶۱- شاکر، وصححه ابن حبان (الإحسان) (۱۹۱/۶)، حديث رقم ۲۴۳۵.

والحديث صحح إسناده الشيخ أحمد شاکر، وقوى إسناده الحافظ ابن حجر كما أشار الشيخ أحمد شاکر، وكذا قواه مُحقق (الإحسان).

واته: " پیڤغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سی رکعات ویتیری ده کرد و له رکعاتی یه که مدا سوره تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ۱]، ده خویند وله دووه مدا سوره تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ی ده خویند و له سییه میشدا سوره تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی ده خویند و له کوتاییه وه نه بیئت سه لامی نه ده داییه وه و له دوای سه لامدانه وهش سی جار ده یفه رموو: (سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ) .

* سوودیک:

فه رموده که ی توبه ی کوری که عب به لگه یه له سه ر مه شروعیه تی ته وه ی که ته گه ر موسلمان نویژی ویتیری ته واو کرد سی جار بلیت: (سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ) و له سییه م جاریدا دریزی بکاته وه.

(۵۲) حدیث صحیح: أخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب ذكر اختلاف ألفاظ الناقلين لخبر أبي بن كعب في الوتر (۳۳۵/۳-۳۳۶)، والحديث صححه الألباني في (صحيح سنن النسائي) (۳۷۲/۱).

سوودیک: پیڤشه وا نه سائی له باسی شه رنویژ و سوننه تی رۆژدا و بابه تی خویندن له ویتیردا له ته بی موسای ته شعهریه وه ده گپرتته وه که له نیوان مه ککه و مه دینه دا بووه و دوو رکعاتی عیشای کردوه و پاشان هه ستاره یه رکعات ویتیری کردوه و له و رکعاته دا سه د ئایه تی له سوره تی (نیساء) خویندوه و پاشان ووتویه تی: " له راستیدا هه و لم دا که پیم له وشوینه دابنیم که پیڤغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پیڤه کانی لی دانا بوو وه ته وهش بخوینم که پیڤغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خویندی".

ده لیم: ته و فه رموده یه به لای منه وه راشکاو نیه سه بارت به مه شروعیه تی خویندنی سه د ئایه ت له سوره تی نیساء له ویتیردا به ره های، به لی، ته وه به لگه یه له سه ر مه شروعیه تی ته و کاره له کاتی کردنی یه رکعات ویتیردا، جا ئایا ته وهش له شوینی خوتدا بیئت واته له سه فه ردا نه بیئت هه ر دروسته؟ ته وه ی یه که میان به لای منه وه روون و دیاره. والله أعلم.

* (۱-۶-۳) حوکمی قنوت له ویتردا.

خویندنی قنوت له ویتردا سوننه ته و واجب نیه.

به لگهش له سهر سوننه تیټی: پیغه مبهری خوا ﷺ ویتری ده کرد و هندیك جاریش قنوتی نه ده خویند، جا ته وهش به لگه یه له سهر واجب نه بوونی قنوت له ویتردا، چونکه ته گهر واجب بوایه ته وا پیغه مبهری خوا ﷺ هندیك جار وازی لی نه ده هیئا. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

به لگهش له سهر ته وه: له هندیك له هاوه لآن و تابعینه وه ته وه هاتوه که قنوتیان نه خویندوه له ویتردا، ته نانهت له هندیکیانه وه هاتوه که به در یژیایی سال قنوتی نه خویندوه له ویتردا، ته نها له نیوهی مانگی ره مه زاندا نه بیټ، ته مه له کاتی کدا له هندیکی تریانه وه هاتوه که قنوتی خویندوه له ویتردا به در یژیایی سال. (۵۳)

جا ته م راجیاوازیهش تیئاندا، ههست به وه ده کریت به لای هه مویانه وه سابت نه بووه که پیغه مبهری خوا ﷺ له هه موو نویزه ویتزه کانیدا قنوتی خویندیټ، وه ههر ته مه شه به لگه یه له سهر ته وهی که پیغه مبهری خوا ﷺ هندیك جار قنوتی نه خویندوه له ویتردا. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

وه یه کیك له واندهی که ته م راجیاوازیه ی باسکردوه پیشه وا (التَّرْمِذِيَّ)، ه، که ده لیټ: " زانایان راجیاوازن سه بارهت به حوکمی خویندنی قنوت له ویتردا، بو یه عبدالله ی کوری مسعود وای ده بیټیټ که قنوت له ویتردا له هه موو ساله که دایه، وه قنوتیش پیش رکوعه به لای ته وه وه. که ته وهش بوچوونی هندیکه له ته هلی عیلم و ته نانهت زانایانی وهك سوفیانی سه وری و ابن موبارهك و ئیسحاق و ته هلی کوفه واده لیټن".

(۵۳) انظر: (المصنف) لابن أبي شيبة (۲/۳۰۵-۳۰۶)، و(مختصر قيام الليل) للمروزي (ص ۱۳۵-۱۳۶)، و(مجموع الفتاوى) (۲۲/۲۷۱).

وه له پیشهوا عهلی کورپی تهبی تالیبهوه گپراوتهوه که قنوتی نه کردووه مه گهر له نیوهی کۆتایی مانگی ره مه زاندا نه بیته، وه قنوتیشی دوی رکوع خویندووه، و هه ندیک له ته هلی عیلمیش ته م بۆچوونه یان هه یه و شافعی وئه حمه دیش هه مان قسه ده کهن. (٥٤)

* (٢-٦-٣) شوینی قنوت له ویتیردا:

قنوت له رکعاتی کۆتاییدا یه و له دوی قورئان خویندن و پیش رکوع، ته مهش به زۆری باسی لیوه کراوه له کرداری پیغه مبهری خواوه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، هه رچه نده هه ندیک جاریش له پاش رکوع قنوتی خویندووه، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

به لگهش له سه ره ته وه ته مانه ی خواره وه یه:

أ- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ؛ قَالَ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُوتِرُ فَيَقْنُتُ قَبْلَ الرُّكُوعِ». أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ (٥٥).

واته: له ئوبه ی کورپی که عبه وه، ده لیت: " پیغه مبهری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ویتیری ده کرد و پیش رکوع قنوتی ده خویند."

(٥٤) (سنن الترمذی) (٣٢٩/٢).

(٥٥) حدیث صحیح: أخرجه ابن ماجه في كتاب إقامة الصلاة والسنة فيها، باب ما جاء في القنوت قبل الركوع وبعده، حدیث رقم (١١٨٢)، وأبو داود في تفریح أبواب الوتر، باب القنوت في الوتر معلفًا طرف سنده وأورد المتن بنحوه، وأخرجه النسائي في كتاب قيام الليل وتطوع النهار، باب ذكر اختلاف ألفاظ الناقلين لخبر أبي بن كعب في الوتر (٢٣٥/٤٣) بسياق فيه زيادة على ما هنا، ذكر ما يقرأه في الوتر وما يقوله عند فراغه من الوتر.

والحدیث صححه الألباني في (إرواء الغلیل) (١٦٧/٢) حدیث رقم (٤٢٦)، وصححه مُحقق (جامع الأصول) (٥٤/٦).

ب- عَنْ عَلْقَمَةَ «أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ وَأَصْحَابَ النَّبِيِّ ﷺ كَانُوا يَفْتَتُونَ فِي الْوَتْرِ قَبْلَ الرُّكُوعِ».

أَخْرَجَهُ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ^(٥٦).

واته: له عهلقه مهوه، دهلیت: " ابن مسعود و هاوه لانی پیغه مبهری ﷺ له ویتیردا قنوتیان

پیش رکوع ده خویند "

* دهلیم: له میانهی فهرمووده کهی توبهی کوری که عب و تهسه ره کهی عهلقه مهوه تهوه

تیده گهین و به لگهی تهوهی تیدایه که قنوت له ویتیردا له دواى قورئان خویندن و پیش رکوعه.

به لام به لگهی تهوهی که پیغه مبهری خوا ﷺ هندیك جار قنوتی له دواى رکوعه وه ده کرد

له ویتیردا، ته مهی خواره وهیه:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ الْقَارِي؛ أَنَّهُ قَالَ: «خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ لَيْلَةً فِي رَمَضَانَ

إِلَى الْمَسْجِدِ، فَإِذَا النَّاسُ أَوْزَاعٌ مُتَفَرِّقُونَ، يُصَلِّي الرَّجُلُ لِنَفْسِهِ، وَيُصَلِّي الرَّجُلُ فَيُصَلِّي بِصَلَاتِهِ

الرَّهْطُ، فَقَالَ عُمَرُ: إِنِّي أَرَى لَوْ جَمَعْتُ هَؤُلَاءِ عَلَى قَارِيٍّ وَاحِدٍ، لَكَانَ أَمْثَلًا. ثُمَّ عَزَمَ، فَجَمَعَهُمْ

عَلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ، ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ لَيْلَةً أُخْرَى، وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ قَارِيهِمْ، قَالَ عُمَرُ: نِعْمَ

الْبِدْعَةُ هَذِهِ^(٥٧)، وَالَّتِي يَنَامُونَ عَنْهَا أَفْضَلُ مِنَ الَّتِي يَقُومُونَ - يُرِيدُ: آخِرَ اللَّيْلِ - . وَكَانَ النَّاسُ

(٥٦) أثر صحيح: أخرجه ابن أبي شيبة (٣٠٢/٢)؛ قال: (حدثنا يزيد بن هارون عن هشام الدستوائي عن حماد بن إبراهيم عن علقمة عن

ابن مسعود ...) وساقه.

والأثر قال عنه الألباني في (إرواء الغليل) (١٦٦/٢): (هذا سند جيد، وهو على شرط مسلم). اهـ.

(٥٧) واته: مه بهست لیئی داهینراوی زمانه وانیه چونکه کۆبوننه وهی خه لکی له ره مه زاندا بو ته راویح له مزگه وتدا و به پیشنویتی

که سیئک شتی وانه بووه له سه ره ده می ابوبکرو سه ره تای سه ره ده می عومه ریشدا، بویه عومه ر به داهینراو ناوزه دی کرد، له به ره ته وهی له

زماندا وای پی ده لئین ته گه رجیش داهینراوی شه رعی نه بییت، چونکه سابت بووه که پیغه مبهری خوا ﷺ نویژی ته راویحی به کۆمه ل

کردووه بو خه لکی و له شه وی سییه م یان چواره مدا پیی فهرموون: (انه لم یمنعني أن أخرج إليكم إلا كراهة أن يفرض عليكم). البخاري

يَقُومُونَ أَوْلَاهُ - وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَكَانُوا يَلْعَنُونَ الْكُفْرَةَ فِي النَّصْفِ^(٥٨): اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ، وَيَكْذِبُونَ رُسُلَكَ، وَلَا يُؤْمِنُونَ بِوَعْدِكَ، وَخَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ، وَأَلْقَى فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ، وَأَلْقَى عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ، إِلَهَ الْحَقِّ. ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَيَدْعُو لِلْمُسْلِمِينَ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ خَيْرٍ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ. قَالَ: وَكَانَ يَقُولُ إِذَا فَرَّغَ مِنْ لَعْنَةِ الْكُفْرَةِ وَصَلَاتِهِ عَلَى النَّبِيِّ وَاسْتِغْفَارِهِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَمَسْأَلَتِهِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْبُدُكَ، وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ، وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفِدُ، وَنَرْجُو رَحْمَتَكَ رَبَّنَا، وَنَخَافُ عَذَابَكَ الْجِدِّ، إِنَّ عَذَابَكَ لِمَنْ عَادَيْتَ مُلْحَقٌ، ثُمَّ يُكَبِّرُ وَيَهْوِي سَاجِدًا^(٥٩).

واته: له عبدالرحمنى كورى عبدالقاريه وه، ده لئيت: " شهويكى ره مه زان له گهل عومهرى كورى خه تتابدا ﷺ ده رچووم بو مزگهوت، بينيمان خه لكى پهرت و بلاون، به شيويه كه كه هى واهه بوو تنها بو خوئى نوئيزى ده كرد و هى وا هه بوو كو مه لئيك له گه لئيدا نوئيزيان ده كرد، بوئه عومهر ووتى: واى ده بينم ته گهر ته وانه له سهر يهك پيشنوئيز كو بكه مه وه باشته ره، پاشان برياريدا و كوئيانى كرده وه به پيشنوئيزى توبه ي كورى كه عب، پاشان شهويكى تر له گه لئيدا ده رچووم و بينيمان كه خه لكى له گه لئيدا پيشنوئيزه كه ياندا نوئيزه كه ن و عومهريش ووتى: ته مه چه ند

(٢٠١٢)؛ واته: هيج ريگره كم نه بووه كه بيم نوئيزتان بو بكم ته وه نه بئيت كه نه وهك له سهرتان فه رزيبت. جا بوئه كو بوونه وهى خه لكى بو نوئيزى ته راويح كاريكى چا كه، وه ترسى فه رزبوونيشى نه ما به وه فاتى پيغه مبه ر ﷺ بوئه به ره له ستر كورديشى نه ما. انظر: (اقتضاء الصراط المستقيم) (ص ٢٧٥-٢٧٧).

(٥٨) واته: له نيوهى ره مه زاندا.

(٥٩) أثر صحيح: أخرجه البخاري في كتاب صلاة التراويح، باب فضل من قام رمضان، حديث رقم (٢٠١٠)، إلى قوله: (وكان الناس يقومون أوله). والزيادة في الرواية الأخرى أخرجه ابن خزيمة في (صحيحه) (١٥٥/٢-١٥٦)، وصحح إسناده الألباني في رسالته القيمة المفيدة (صلاة التراويح) (ص ٤١-٤٢) وتكلم: على شيء من فقه هذا الأثر؛ فانظره.

داهینراویکی باشه، و ئه وهی که لئی دهخون باشتره له وهی که بۆی هه لدهستن - مه بهستی کۆتایی شه و بوو - وه خه لکی له سه ره تای شه وه وه شه و نو یژیان ده کرد و له ریوایه تیکی تر دا ئه م زیاده یه ش هاتوو ه که ده لیت: ئه وان له نیوهی ره مه زانه وه له قنوتدا نه فره تیان له بیباوه ران ده کرد و ئه م دو عایه یان ده خویند: " **اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ، وَيُكْذِبُونَ رُسُلَكَ، وَلَا يُؤْمِنُونَ بِوَعْدِكَ، وَخَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ، وَأَلْقَى فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ، وَأَلْقَى عَلَيْهِمُ رَجْزَكَ وَعَذَابَكَ، إِلَهَ الْحَقِّ** " پاشان سه لاواتی ده دا له سه ر پیغه مبه ری خواو صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ داوی ئه وه ئه وهی له توانایدا هه بوایه دو عای خیری بۆ موسلمانان ده کرد و داوای لیخوشبوونی بۆ باوه رداران ده کرد، جا ئه گه ر لئ بوایه وه له نه فره ت کردنی له بیباوه ران و سه لاوات له سه ر پیغه مبه ری خواو صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و داوای لیخوشبوون بۆ باوه رداران و دو عای خیر ته و جا ده یوت: " **اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ، وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ، وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَخْفِدُ، وَنَرْجُو رَحْمَتَكَ رَبَّنَا، وَنَخَافُ عَذَابَكَ الْجِدِّ، إِنَّ عَذَابَكَ لِمَنْ عَادَيْتَ مُلْحَقٌ** " پاشان الله اکبری ده کرد و ده چوو بۆ سو جده ".

* ده لیم: ئه وهی که جیگه ی مه به سته ئه م بر گه یه یه که ده لیت: «**ثُمَّ يُكَبِّرُ وَيَهْوِي سَاجِدًا**»؛ که ئه وهی تییدایه بریتیه له وهی دو عای قنوت له داوای رکوعه وه بووه، چونکه ئه گه ر پیش رکوع بوایه ئه وا الله اکبری بۆ رکوع ده کرد نه وه ک بۆ سو جده. **وَبِاللَّهِ التَّوْفِيقِ.**

* (۳-۶-۳) شپواز و چوئیتی قنوت له وپتردا:

ئەوہی دەردە کەوئیت بۆ کەسیک کە بېربکاتەوہو وردبیتتەوہو لەو دەقانەى کە ھاتون، ئەوہیہ کە لەقنوتی وپتردا شتیکی دیاری کراو نیہ و بەلکو بریتیہ لە دوعاو داوای لئىخوئشبوون. (۶۰)

وہ لە باشترینی دوعا لە قنوتی وپتردا ئەمەیہ:

لە ھەسەنى كورپى عەلەوہ ھوئەئەمما دەلئیت: " پئغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم چەند ووشە یەکی فیرکردم کە ھەرکاتیک قورئان خوئندنە کەم تەواوکرد ئەو ووشانە بلیم لە قنوتی وپتردا ئەوانیش ئەمانەن: **اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ؛ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَنْ وَالَيْتَ، وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ، [وَلَا مَنجَأَ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ]** (۶۱).

ھەرۆھ کو رینگە دراوہ کە لەو دوعایە زیاتر بخوئینرئیت لە نیوہی رەمەزاندە ئەوہش بەبەلگەى ئەو دەقەى کە پئشتر باسی کرا لە عبدالرحمن ی کورپى عبدالقاریہوہ کە ووتی: لە نیوہی رەمەزاندە لە دوعادا نەفرەتیان لە بیباوہران دەکرد بە ووتنی ئەم دوعایە: " **اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ، الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ، وَيُكْذِبُونَ رُسُلَكَ، وَلَا يُؤْمِنُونَ بِوَعْدِكَ، وَخَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ، وَأَلْقَ فِي**

(۶۰) وھذا مروى عن إبراهيم النخعي. انظر: (مصنف ابن أبي شيبة) (۳۰۱/۲).

(۶۱) حديث صحيح: أخرجه أبو داود في كتاب الصلاة، باب القنوت في الوتر، حديث رقم (۱۴۲۵) والسياق له، وأخرجه النسائي في كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب الدعاء في الوتر (۲۴۸/۳) بنحوه، وأخرجه الترمذي في كتاب الصلاة، باب ما جاء في القنوت في الوتر، حديث رقم (۴۶۴)، وأخرجه ابن ماجه في كتاب إقامة الصلاة، والسنة فيها، باب ما جاء في القنوت في الوتر، حديث رقم (۱۱۷۸)، وأخرجه ابن مندة في (كتاب التوحيد) (۱۹۱/۲) حديث رقم (۳۴۳)، والزبادتان له.

والحديث صححه العلامة أحمد شاکر في (تحقيقه للترمذي) (۳۲۹/۲)، والعلامة الألباني في (إرواء الغليل) (۱۷۲/۲)، ومحقق (جامع الأصول) (۳۹۲/۵).

قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ، وَأَلْقِ عَلَيْهِم رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ، إِلَهُ الْحَقُّ. " پاشان سه لاواتی له سه ر پیغه مبهری خوا
دهدا و دعای بو موسلمانان ده کرد تهوی له توانادا بوایه و داوی لیخوشبوونی بو
باوهردارانش ده کرد و تهوجا که له دعوا کردن له بیباوه ران و سه لاوات دان و داوی لیخوشبوون بو
باوهرداران و داواکاری خوی بووایه وه دهیوت: " اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ، وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ، وَإِلَيْكَ
نَسْعَى وَنَخْفِدُ، وَنَرْجُو رَحْمَتَكَ رَبَّنَا، وَنَخَافُ عَذَابَكَ الْجِدِّ، إِنَّ عَذَابَكَ لِمَنْ عَادَيْتَ مُلْحَقٌ " (۶۲).

* وریاکردنه وه: له عهلی کوری ته بوو تالیبه وه صَلَّى عَلَيْهِ هاتووه که پیغه مبهری خوا صَلَّى عَلَيْهِ له
کو تایی ویتیره کهیدا فهرموویه تی: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ،
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ» (۶۳).

* ده لیم: پیشهوا ترمزی ته م فهرمووده یه ی به م دهقه هیناوه له بابی دعای ویتیردا و پیشهوا
نه سائی له بابی دعوا له ویتیردا و ته بوداود له بابی دعوا له ویتیردا و ابن ماجه ش له بابی دعوا له
ویتیردا.

ته م قسه یه که پیشهوا السنندی ئاماژه ی بو کردووه له " حَاشِيَتِهِ عَلَى النَّسَائِيِّ " که ده لیت:
ووته ی: " له کو تایی ویتیره کهیدا دهیوت " ته وه هه لده گریت که له کو تایی شه و نویژه کهیدا
ووتبیتی و بو یه ته وه له قنوتدا ده بیت وه کو روو که شی قسه که ی نووسه ر وه هایه، وه ته وه ش

(۶۲) سبق تخریجه و سیاقه تاماً؛ انظر: (۳-۶/۲).

(۶۳) حدیث صحیح: أخرجه الترمذی فی کتاب الدعوات، حدیث رقم (۳۵۶۶)، والنسائی فی کتاب قیام اللیل، وتطوع النهار
(۳/۲۴۸-۲۴۹)، وأبو داود فی کتاب الصلاة، حدیث رقم (۱۴۲۷)، وابن ماجه فی کتاب إقامة الصلاة والسنة فیها، حدیث رقم
(۱۱۷۹).

والحدیث صححه الألبانی فی (إرواء الغلیل) (۱۷۵/۲) حدیث رقم (۴۳۰)، ومُحَقَّق (جامع الأصول) (۶/۶۴، ۵/۳۹۲).

هه لده گریت که له دانیشتنیدا بۆ ته حیات و وتیبیتی وه کو روو که شی دهقه که وه هایه. (٦٤)

به لām ئەم فەرموودهیه پێشهوا نه سائی هیناویه تی له کتیبی " عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ " به هه مان

شیوه ابن السنیش هیناویه تی به م دهقه یه:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ قَالَ: «بِتُّ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَتَبَوَّأَ مَضْجَعَهُ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، اللَّهُمَّ لَا أَسْتَطِيعُ ثَنَاءً عَلَيْكَ وَلَوْ حَرَصْتُ، وَلَكِنْ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ» (٦٥).

واته: له عه لی کوری ئەبوو تالیبه وه، ده لیت: " شهویک له لای پێغه مبه ری خوا ﷺ خه وتم،

له و شه وه دا گویم لی بوو که نویژه که ی ته واوده کرد و ده هاته سه ر جیگه که ی ده یفه رموو: " اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، اللَّهُمَّ لَا أَسْتَطِيعُ ثَنَاءً عَلَيْكَ وَلَوْ حَرَصْتُ، وَلَكِنْ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ ".

ئەم ریبوایه ته ش ده سنیشان کردنی شوینی خویندنی ئەم دو عایه ی تیدایه، وه ئەوه یه که

نه سائی بابیکی بۆ داناوه له کتیبی " عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ " دا و به ناوی «بَاب: مَا يَقُولُ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَتَبَوَّأَ مَضْجَعَهُ».

(٦٤) (حاشية السندي على النسائي) (٢٤٩/٣).

(٦٥) إسناده صحيح: أخرجه النسائي في كتاب (عمل اليوم واللييلة) (ص ٥٥، حديث رقم ٨٩١)، وابن السني في كتاب عمل اليوم واللييلة (ص ٣٥٨، حديث رقم ٧٦٦)، بإسناد منقطع؛ كما نبه المزني في (تهديب الكمال) (٥٧/١)، لكن أورده النسائي بإسناد آخر تحت رقم (٨٩٢) وهو إسناد صحيح، والله أعلم، وصححه محقق (عمل اليوم واللييلة) للنسائي، وكذا محقق (عمل اليوم واللييلة) لابن السني، والله أعلم.

(۳-۷) ئهوهی خهوی لی کهوت یان بییری چوو ویتیره کهی بکات

ئهوهی خهوی لی بکهویت و له کاتی کدا نیهتی ئهوهی ههبوویت که شهونویژ بکات ئهوا سهبارت بهم کهسه هاوهلی بهریژ أبو الدرداء رضی الله عنه دهلیت: «مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ، وَهُوَ يَنْوِي أَنْ يَقُومَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ حَتَّى أَصْبَحَ، كُتِبَ لَهُ مَا نَوَى، وَكَانَ نَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ». أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ، وَابْنُ مَاجَةَ (٦٦).

واته: ئهوهی چوو سهه جیگا کهی و نیهتی ههبوویت که شهونویژ بکات، بهلام خهو بهسه ریدا زال بوو ههتا بهیانی بهخه بهر نههات، ئهوا ئهوهی بوو ده نووسریت که نیهتی ههبووه و خهوه کهی ده بیته سهدهقه یهک بوو له لایهن پهروه رد گاریه وه.

وه ئهه ههوالهش ههچه نده مهوقوفه بهلام حوکمی مهرفوعی ههیه.

وه دروستیشه بوو موسلمان که ته گهر هاتوو خهوی لی کهوت یان تازاری ههبوو یان هاوشیوهی ئهوه که بووه هوی ئهوهی ویتیره کهی نهکات ئهوا له روژدا بیکات و له وحاله ته شدا سه رپشکه سهبارت به ژمارهی رکعاته کان له نیوان دوو هه لێژارده دا:

یه کهم: نویژی ویتیره کهی بکات بهو شیوه یه که ده یکرد.

ئهمهش لهو فهرمووده یه وه وه رگیاوه که ئه بو سه عیدی خودری ده لیت: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله

(٦٦) أثر صحيح: أخرجه النسائي في كتاب قيام الليل وتطوع النهار، باب من أتى فراشه، وهو ينوي القيام فنام (٣/٢٥٨)، وابن خزيمة (٢/١٩٥-١٩٧)، حديث رقم (١١٧٢-١١٧٥)، وابن حبان (٦/٣٢٣)، حديث رقم (٢٥٨٨-الإحسان).
والحديث صححه الألباني في (إرواء الغليل) (٢/٢٠٤)، حديث (٤٥٤)، وقال: (يبدو أن الأصح الوقف، ولكنه في معنى الرفع؛ لأنه لا يقال من قبل الرأي؛ كما هو ظاهر). اهـ.

قلت: والأمر كما قال:، وصحح الحديث مرفوعاً مُحقق (جامع الأصول) (٦/٧٣)، وجوّد إسناده مُحقق (الإحسان).

فهرموی: «مَنْ نَامَ عَنْ وَتْرِهِ أَوْ نَسِيَهُ؛ فَلْيُصَلَّهُ إِذَا ذَكَرَهُ». أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٦٧).

واته: ئەوهی خەوی لی کەوت یان بیری چوو ویتیره کە ی بکات ئەوا هەرکات کەوتەوه بیری با بیکات.

دووهم: ئەوهیه کە لە روژدا دوازده رکعات دەکات.

ئەمەش عایشە رضی اللہ عنہا لە کرداری پیغەمبەری خواوە صلی اللہ علیہ وسلم ئەوهی گواستۆتەوه بۆمان کە دەلیت: «كَانَ إِذَا غَلَبَهُ نَوْمٌ أَوْ وَجَعٌ عَنْ قِيَامِ اللَّيْلِ؛ صَلَّى مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً». أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ^(٦٨).

واته: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کە خەو یان ئازار بەسەریدا زال بووایه و شه و نویژی نه کردایه ئەوا لە روژدا دوازده رکعاتی دەکرد.

(٦٧) حدیث صحیح: أخرجه أبو داود في كتاب الصلاة، باب في الدعاء بعد الوتر، حدیث رقم (١٤٣١)، واللفظ له، وأخرجه الترمذي في كتاب الصلاة، باب ما جاء في الرجل ينام عن الوتر أو ينساه، حدیث رقم (٤٦٦)، وابن ماجه في كتاب إقامة الصلاة، والسنة فيها، باب من نام عن وتر أو نسيه، حدیث رقم (١١٨٨).
والحدیث صححه العلامة أحمد شاکر في تحقیقه للترمذي، وصححه مُحَقِّق (جامع الأصول) (٦٠/٦).
(٦٨) حدیث صحیح: أخرجه مسلم في كتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب جامع صلاة الليل ومن نام عنها أو مرض، حدیث رقم (٧٤٦) في سياق طويل هذا جزء صغير منه. وانظر: (جامع الأصول) (٩١/٦-٩٦)، و(فتح الباري) (٤٨٠/٢).

(۶-۳) قنوت له ویتردا

* ثم باسهش ثم بابه تانهی خواره له خوده گریت:

- بابه تی یه کهم: حوکه کهی

- بابه تی دوهم: شوینه کهی.

- بابه تی سییهم: شیواز و چوینه تیه کهی.

(۸-۳) مه شروعیه تی شه ونویژ به کومه ل له ره مه زاندا

نه نجامدانی شه ونویژ به کومه ل له ره مه زاندا سابت بووه له کردار و گوفتاری پیغه مبهری

خواوه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

له پروی گوفتاره وه: فَهُوَ مَا جَاءَ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نَفِيرٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ؛ قَالَ: «صُمْنَا مَعَ رَسُولِ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ يُصَلِّ بِنَا حَتَّى بَقِيَ سَبْعٌ مِنَ الشَّهْرِ، فَقَامَ بِنَا حَتَّى ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ، ثُمَّ لَمْ يَقُمْ بِنَا فِي

السَّادِسَةِ، وَقَامَ بِنَا فِي الْخَامِسَةِ حَتَّى ذَهَبَ شَطْرُ اللَّيْلِ، فَقُلْنَا لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَوْ نَفَلْتَنَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِنَا

هَذِهِ؟ فَقَالَ: «إِنَّهُ مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ؛ كُنِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ». ثُمَّ لَمْ يُصَلِّ بِنَا حَتَّى بَقِيَ

ثَلَاثٌ مِنَ الشَّهْرِ، وَصَلَّى بِنَا الثَّالِثَةَ، وَدَعَا أَهْلَهُ وَنِسَاءَهُ، فَقَامَ بِنَا حَتَّى تَخَوَّفْنَا الْفَلَاحَ. قَالَ جُبَيْرُ بْنُ

نَفِيرٍ -الرَّوِي عَنْ أَبِي ذَرٍّ-: قُلْتُ: وَمَا الْفَلَاحُ؟ قَالَ: السُّحُورُ». أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالنَّسَائِيُّ، وَابْنُ

مَاجَةَ^(٦٩).

(٦٩) حديث صحيح: أخرجه الترمذي في كتاب الصوم، باب ما جاء في قيام رمضان، حديث رقم

(٨٠٦) واللفظ له، والنسائي في كتاب السهو، باب ثواب من صلى مع الإمام حتى ينصرف (٨٣/٣)، وأبو داود في كتاب الصلاة، باب في

قيام شهر رمضان، حديث رقم (١٣٧٥)، وابن ماجه في كتاب إقامة الصلاة والسنة فيها، باب ما جاء في قيام شهر رمضان، حديث رقم

(١٣٢٧).

واته: ئەو فەرموودەییە کە لە جوبەیری کورپی نەفیرەو هاتوو ئەویش لە ئەبی زەرەوہ رضی اللہ عنہ دەلیت: " لە گەل پیغەمبەری خوادا ﷺ رۆژومان گرت و نوپژی پیمان نەکرد هەتا حەوت شەو لە مانگ مایەو، جا ئەو شەو نوپژی پیمان کرد هەتا سێ یەکی شەو رویشت، پاشان لە شەشەمدا نوپژی بۆ نەکردین، وە لە پینجەمدا نوپژی بۆ کردین هەتا نیوہی شەو رویشت، ئیمەش پیمان ووت: ئەی پیغەمبەری خوا! ئەو بەشەیی کە ماوہ لەم شەوہدا بریا زیادت بکردایە بۆمان لە شەونوپژ؟ ئەویش فەرموی: " ئەوہی لە گەل ئیمامدا شەونوپژ بکات هەتا تەواو دەپیت ئەوا پاداشتی نوپژی ئەو شەوہی بۆ دەنوسریت ". ئیتەر دواي ئەو نوپژی بۆ نەکردین هەتا سێ شەو لە مانگە کە مایەو و ئەو شەو نوپژی بۆ کردین و بانگی خانەوادە و خیزانەکانیشی کرد و ئەوہندە نوپژی بۆ کردین بەشیوہیە کە ترسی لە دەستدانی پارشیومان هەبوو.

پیشەوا (التِّرْمِذِي) لە لیدوانیدا بۆ ئەم فەرموودەییە دەلیت: " هەریە ک لە پیشەوایانی وەکو ابن المبارک و أحمد و إسحاق ئەوہ هەلدەبژیرن کە نوپژ لە گەل ئیمامدا بکریت لە رەمەزاند، وە پیشەوا شافعیش ئەوہ پەسەند دەکات کە موسلمان بەتەنہا بۆ خوی نوپژ بکات ئەگەر قورتان خوین بوو ". (٧٠) ٧١

دەلیم: ئەو فەرموودەییە ئەبو زەر دەقیکی گوفتاری پیغەمبەری خواہ ﷺ سەبارەت بە مەشروعیەتی بە کۆمەل ئەنجامدانی شەونوپژ لە رەمەزاند، بە لکو فەزڵە کەشی روون دەکاتەوہ.

بەلام لە رووی کرداری پیغەمبەری خواہ ﷺ بۆ ئەنجامدانی شەونوپژ بە کۆمەل: **فَهُوَ مَا**

(٧٠) (سنن الترمذي) (١٧٠/٣).

71) قورتان خوین: واتە ئەگەر هاتوو هەموو قورتانی یان هەندیکی لەبەر بوو. بروانە: " تحفة الأحوذی " باب: ما جاء في قيام

شهر رمضان. زیاد کراوی وەرگێت.

جَاءَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ قَالَتْ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ، فَصَلَّى فِي الْمَسْجِدِ، فَصَلَّى رِجَالَ بَصَلَاتِهِ، فَأَصْبَحَ النَّاسُ فَتَحَدَّثُوا، فَاجْتَمَعَ أَكْثَرُ مِنْهُمْ، فَصَلَّوْا مَعَهُ، فَأَصْبَحَ النَّاسُ فَتَحَدَّثُوا، فَكَثُرَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّلَاثَةِ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ، فَصَلَّوْا بِصَلَاتِهِ، فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الرَّابِعَةَ؛ عَجَزَ الْمَسْجِدُ عَنْ أَهْلِهِ، حَتَّى خَرَجَ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ، فَلَمَّا قَضَى الْفَجْرَ؛ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَتَشَهَّدَ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يَخْفِ عَلَيَّ مَكَانَكُمْ، لَكِنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ فَتَعْجِزُوا عَنْهَا». أَخْرَجَهُ الشَّيْخَانِ (٧٢).

واته: ئەو فەرموودەییە کە لە عایشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا هاتووە و دەلیت: " پیغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شهوئیکیان لە نیوه شهودا دەرچوو، نویژی لە مزگەوت کرد، کەسانیکیش لە گەلیدا نویژیان کرد، کە روژ بوویەوه خەلکی باسی ئەویان کرد، و بو شهوی دواتر کەسانیکیش زیاتر کۆبوونەوهو نویژیان کرد لە گەلیدا، کە روژ بوویەوه خەلکی باسی ئەویان کرد و بو شهوی سێ یەم خەلکی مزگەوت زۆربوون و پیغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەرچوو بو لایان و نویژی بویان کرد بە کۆمەڵ، بەلام بو شهوی چوارەم ئەوەندە خەلکی هاتبوون بو مزگەوت کە جیگای نەدەبوو، ئەوەبوو پیغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بو نویژی بەیانی هات و کاتیەک کە نویژی بەیانی تەواوو، پرووی کردە خەلکی و شایه تومانی هیئا و پاشان فەرمووی: " أما بعد: حال و شوینتان لام شاراه نەبوو، بەلام کە نەهاتم بو لاتان لەترسی ئەوەبوو نەهات لەسەرتان فەرزیت و ئەوسا ئیوهش نەتوانن ئەنجامی بدەن "

(٧٢) حدیث صحیح: أخرجه البخاري في مواضع منها في كتاب الجمعة، باب من قال في الخطبة بعد الشاء: أما بعد، حدیث رقم (٩٢٤) واللفظ له، ومسلم في كتاب صلاة المسافرين، باب الترغيب في قيام رمضان، حدیث رقم (٧٦١). وانظر: (جامع الأصول) (١١٦/٦) - (١١٨).

پيشهوا ابن الحجر له باسى سوو ده كانى ئەم فەرمووده يه دا ده لیت: "ئەو هی تیدایه که شه و نويژ سوننه ته به تاييه ت له ره مه زاندا، چونکه ترسی فەر زبوونی له دوای وه فاتى پیغه مبه ر ﷺ نه ما، هه ربو یه عومهرى كورى خه تتاب خه لکی كۆكرده وه به پيشنو یژى توبه ی كورى كه عب" (٧٣)

(٧٣) (فتح الباري) (١٤/٣).

وقد قرر مشروعية الجماعة في صلاة الليل في رمضان الألباني في (صلاة التراويح) (ص ٩-١٥)، وأورد الأدلة على ذلك من قوله ﷺ ومن فعله وإقراره -عليه الصلاة والسلام-.

وانظر: (اقتضاء الصراط المستقيم) (ص ٢٧٥-٢٧٧).

(۹-۳) دوو ویتز له شه و یكددا نیه

عَنْ قَيْسِ بْنِ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ؛ قَالَ: زَارَنَا طَلْقُ بْنُ عَلِيٍّ فِي يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ، وَأَمْسَى عِنْدَنَا وَأَفْطَرَ، ثُمَّ قَامَ بِنَا اللَّيْلَةَ وَأَوْتَرَ بِنَا، ثُمَّ انْحَدَرَ إِلَى مَسْجِدِهِ فَصَلَّى بِأَصْحَابِهِ، حَتَّى إِذَا بَقِيَ الْوَتْرُ؛ قَدَّمَ رَجُلًا، فَقَالَ: «أَوْتَرَ بِأَصْحَابِكَ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: لَا وَتْرَانَ فِي لَيْلَةٍ». أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ (٧٤).

واته: له قه یسی کورپی ته لقی کورپی عه لیه وه، ده لیت: ته لقی کورپی عه لی روژیک له ره مه زاندا سه ردانی کردین و ئیواره لامان مایه وه و روژوی شکاند و پاشان شه و نویتز و ویتزی پی کردین و پاشان رویشت بو مزگه و ته که ی و نویتزی بی بو ها وه له کانی کرد هه تا ویتزه که مایه وه و ته و کاته یه کیکی تری خسته پیشنویتی و وتی: ویتز به ها وه له کانت بکه، چونکه من بیستومه له پیغه مبهری خواوه صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که فهرموویه تی: " دوو ویتز له شه و یكددا نیه " .

أَبُو عَيْسَى التِّرْمِذِيُّ وَهَكَو لِيَدَوَانِيكَ بُو فِهْرَمُوودَهِي: «لَا وَتْرَانَ فِي لَيْلَةٍ» دَهْلِيْت: تَهْهَلِي عِيْلِم رَاجِيَاوَزْنَ سَهْبَارَهْت بَه كَه سِيْكَ كَه وِيْتْرَه كَهِي لَه سَهْرَه تَاي شَهْوَه وَه دَه كَات وَ پَاشَان لَه كَوْتَايِيَه كَه يَه وَه هَه لَدَه سِيْت بُو شَه وَنُوِيْتْز:

(٧٤) حديث حسن: أخرجه أبو داود في كتاب الصلاة، باب في نقض الوتر، حديث رقم (١٤٣٩)، واللفظ له، وأخرجه النسائي في كتاب قيام الليل وتطوع النهار، باب نهي النبي ﷺ عن الوترين في ليلة (٣/٣٢٩-٣٣٠) بنحوه، والترمذي في كتاب الصلاة، باب ما جاء لا وتران في ليلة، حديث رقم (٤٧٠) مقتصرًا على الكلام النبوي، وأخرجه ابن حبان (٦/٢٠١-٢٠٢) حديث رقم (٢٤٤٩- الإحسان) بنحوه.

والحديث صححه ابن حبان، وحسنه ابن حجر في (فتح الباري) (٢/٤٨١)، وصححه العلامة أحمد شاکر في تحقيقه للترمذي، وقوى إسناده مُحَقَّق (الإحسان)، وصححه مُحَقَّق (جامع الأصول) (٦/٦٢).

بۆیه هندیك له ئەهلی عیلم له هاوه لانی پیغه مبهەر ﷺ و دواي ئەوانیش وای دهبینن که ویتیره که هه لبهو شینیتته وه ده لاین: رکعاتیکێ تری بۆ زیاد بکات و ئەوهی ده توانیت شه و نویژ بکات و پاشان له کۆتاییه وه ویتیر بکات، چونکه دوو ویتیر له شه و یکدا ناییت. ئەمهش پیشه و اسحاق بۆی چووه.

وه هندیکی تر له ئەهلی عیلم له هاوه لانی پیغه مبهەر ﷺ و جگه له وانیش ده لاین: ئەگه ره سه ره تایی شه وه وه ویتیره که ی کرد و پاشان خه وت و پاشان له کۆتایی شه وه وه هه ستا بۆ شه و نویژ، ئەوا هه رچه ند ده توانیت با نویژ بکات و ویتیره که ی هه لئا وه شینیتته وه وه به لکو له جیگه ی خۆیه تی، ئەوهش ووته ی سوفیانی سه وری و مالکی کوری ئەنهس و ابن مبارک والشافعی و ئەهلی کوفه و أحمدی شه.

وه ئەمهش راست و په سه نده، چونکه له چه ند روویه که وه گێررا وه ته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ له پاش ویتیریش نویژی کرد وه. (٧٥)

* ده لیم: ئەوهی که پیشه و الترمزی له باره یه وه ووتی " ئەمهش راست و په سه نده " : ئەوه یه که بۆتم باس کرد، (٧٦)، ئەمه له کاتی که دا که باسی ئەوه شمان کرد که فه رموده ی «اجعلوا آخر صلاتکم باللیل وترًا». بۆ واجب بوون نیه.

مه به ست لئی بریتیه : موسلمان واز له ویتیر نه هینیت له شه و نویژدا وه کو پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: «صلاة اللیل مثنی مثنی، فإذا أردت أن تنصرف؛ فارکع واحدة؛ توتر لك ما قد

(٧٥) (سنن الترمذی) (٣٣٤/٢).

(٧٦) انظر: ما تقدم تحت رقم (٣-٤/٧).

صَلَّيْتَ»^(۷۷).

که و ابو و نه و برگه یه یه فەرمووده که که ده فەرمویت: «فَارْكَعْ وَاحِدَةً؛ تُوتِرُ لَكَ مَا قَدْ صَلَّيْتَ»:
نه وهی تیدایه که فرمان به موسلمان ده کات به وهی که شه و نویژه که ی به جوت کوتایی پی
نه هیئی به بی ویتیر. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۷۸).

^(۷۷) پیشتر ناماژهی بو کرا نه فەرمووده یه له رووی سه نه د و حوکمه وه.

^(۷۸) به لام بابته تیک ده مینیتته وه ته ویش: نه گهر که سیک له سه رته تای شه وه ویتیر کردبوو، پاشان له گهل ئیمامدا به کومه ل نویژی کرد، تایا ویتیر له گهل ئیدا ناکات؟ که به و هویه وه نه و فهلله ی له ده ست ده چیت که له م فەرمووده دا باس کراوه له نه بی زهره وه به مه رفوعی: (انه من قام مع الإمام حتى ينصرف هو؛ کتب له قیام لیله).

وه لام: نه وهی ده رده که ویتیر - والله أعلم - که سه که له گهل ئیمامدا یه رکعات ویتیر ده کات به نیه تی جوت بونه وهی ژماره ی رکعاته کانی و پاشان که ئیمام سه لامی دایه وه نه م هله ده سی و یه رکعات ده کات، که به و هویه وه نویژه که ی له گهل ئیمام کوتایی پی هیئا و له هه مان کاتیشدا دوو ویتیر نه کرد له یه که شه ودا. والله أعلم، وه جیاوازی نیه تی ئیمام و مه ئومیش زیانی نیه وئاساییه. وباللہ التوفیق.

فه هرست

- ۱..... پيشه‌کی :
- ۳..... شه و نوپژ و ویتتر.....
- ۳..... (۳-۱) فه زلیان.....
- ۵..... (۳-۲) حوکمی شه و نوپژ و ویتتر.....
- ۱۳..... (۳-۳) سه‌ره‌تا و کوتایی کاتی شه و نوپژ و ویتتر.....
- ۱۶..... (۳-۴) ژماره‌ی رکعاته‌کانی شه و نوپژ و ویتتر و چوئیه‌تیه‌که‌ی.....
- ۱۶..... (۳-۴-۱) شه و نوپژ دوو رکعات ده‌کریت و ویتتریش به‌تاک:.....
- ۱۹..... (۳-۴-۲) ویتتر کردن به‌یه‌ک رکعات:.....
- ۲۰..... (۳-۴-۳) ویتتر کردن به‌سی رکعات:.....
- ۲۲..... (۳-۴-۴) ویتتر کردن به‌پینج رکعات:.....
- ۲۴..... (۳-۴-۵) ویتتر کردن به‌حدوت رکعات:.....
- ۲۶..... (۳-۴-۶) ویتتر کردن به‌نو رکعات:.....
- ۲۹..... (۳-۴-۷) ویتتر کردن به‌یازده رکعات:.....
- ۳۵..... (۳-۵) نه‌وه‌ی ده‌خوینریت له‌نوپژ ویتتردا.....
- ۴۹..... (۳-۶) قنوت له‌ویتتردا.....
- ۳۹..... (۳-۶-۱) حوکمی قنوت له‌ویتتردا.....
- ۴۰..... (۳-۶-۲) شوینی قنوت له‌ویتتردا:.....
- ۴۴..... (۳-۶-۳) شیواز و چوئیتی قنوت له‌ویتتردا:.....
- ۴۷..... (۳-۷) نه‌وه‌ی خه‌وی لی‌که‌وت یان بیری چوو ویتتره‌که‌ی بکات.....
- ۴۹..... (۳-۸) مه‌شروعیه‌تی شه و نوپژ به‌کومه‌ل له‌ره‌مه‌زانداندا.....
- ۵۳..... (۳-۹) دوو ویتتر له‌شه‌ویکدا نیه.....